

2. BÖLÜM

HADİSLERİN DOĞRU ANLAŞILMASI

1- KONUNUN TARİHÇESİNE KISA BİR BAKIŞ

✗ İslam anlaşılması ve yaşanması için gönderilmiş evrensel bir dindir. Peygamberimiz tebliğ yanlış anlaşılması için tebyin etmiştir. Bu görevleri tam olarak yerine getirmiştir. İslamın gerçeki şekilde anlaşılması Kuran ve hadisin doğru tutarlı açıklamalarında yatar islami ilim tarihinde yaşanan ihtilaflar kuran ve hadisin doğru anlaşılması noktasında düğümlenir. Doğru anlaşılması için birçok Tefsir ve şerhler yazılmış ve bunun her dönemde tekrarlanması elzemdir.

✗ Sahabe ayetlerde ve hadislerde anlayamadıkları yerleri ilk şarih olan Peygamberimize sormaktan imtina etmemiştir. Peygamberimizde gereken açıklamaları yapmış yanlış mehal vermemiştir.

+ Kardeşine zalim ve mazlumda olsa yardım et. Hadisindeki zalime yardımın nasıl olacağını sahabe sormuş cevaben Ona zulümden el çektirsin (yani onun zulmüne engel olursun) ona yapacağın yardım işte budur. Şeklinde cevap vermiş zihinlerdeki istifhamı ortadan kaldırmıştır.

+ Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse Cennete giremez. Hadisinden sonra Sahabe insan elbise ve ayakkabısının güzel olmasını arzu eder. Peygamberimiz cevaben Allah güzeldir , güzeli sever , kibir ise hakkı kabul etmemek ve küçümsemektir.” Diye buyurmuştur.

+ İki Müslüman birbirine kılıç çektiği zaman öldüründe ölede Cehennemdedir. Hadisindeki öldürenin durumu nellide ölen niçin cehennemdedir sualine cevaben Taammüden adam öldürmeye tam teşebbüs fiil işlendiğinden Hz. Peygamber ” Çünkü o arkadaşını öldürmek istiyordu” buyurmuşlardır.

✗ **Sahabiler Döneminde** hadislerin yanlış anlaşılması noktasında en çok cehd ve gayret gösteren örnek olan **H. AİŞE** dir. tevdi edilen birçok hadise cevap vermiştir. Dolayısıyla sahabe devrinde hadisler hususunda titiz davranılmıştır.

✗ **H. 2. Asrın Sonlarında** hadislerdeki bazı kelime ve kavramları açıklayan eserler yazılmaya başlanmıştır. Bu eserlerin ismi **GARİBUL HADİS**’tir. Hadislerde geçen garib ve bilinmeyen kelimeleri açıklamayı amaçladıkları için bu eserleri **İLK ŞERH FAALİYETLER** içersindedir . Bu eserler daha sonraki şerhlere alt yapı olmuştur.

Hadislerin Muhtevalarını açıklamaya yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır

1. ŞAFİ : İhtilaful Hadis
2. İBN KUTEYBE : Tevilu Muhteliful Hadis
3. TAHAVİ : Müşkilul Asar ve Şerhu Maanil Asar
4. İBN FÜREK : Müşkilül Hadis

Hadislerin doğru anlaşılması ve yorumlanması konusunda kıymetli eserler veren alimler

1. EBU CAFER TAHAVİ	2. MUHAMMED İBN HİBBAN
3. EBU SÜLEYMAN HATTABİ	4. İBN ABDİLBER
5. EBU MUHAMMED BEGAVİ	6. EBU ZEKERİYYA NEVEVİ

✗ **H. 3. Asırda** müstakil olarak şerhler yazıldı. **MALİK’İN MUVATTA** eserine yazılan şerhler...**H. 4. Asırda** Ciddi sistematik şekilde Hadis Şerh Faaliyetleri başlamıştır.

HATTABİ : BUHARİ /SAHİHİNE Alamul-Hadis ve **EBU DAVUD/SÜNENİNE Mealimus-Sünen** ilk yazılan şerhlerdir

✗ **8.-9.-10. Asırda** hadis şerh faaliyetleri zirveye ulaşmıştır.

✗ Hadislerin senet-metnini konu alan , hadislerin doğru anlaşılması amacıyla yazılmış meşhur şerhler

1. EL- BACİ : El- Münteka Şerhul- Muvata
2. MAZERİ : El- Mulim bi Fevaiddi Müslim
3. İBNUL ARABİ : Arızaül-Ahvezi fi Şerhit-Tirmizi
4. KADI İYAD : El-İkmal fi Şerhi Müslim
5. NEVEVİ : Sahihu Müslim bi Şerhin-Nevevi
6. KIRMANİ : El-Kavakibud-Derari fi Şerhil-Camiis- Sahih lil-Buhari
7. İBN HACER el-ASKALANİ : Fethul-Bari bi Şerhi Sahihiil- Buhari
8. AYNİ : Umdetul-Kari li Şerhi Sahihil- Buhari

9. SUYUTİ : Tenvirul-Havali
10. KASTALLANİ : İrşadüs-Sari li Şerhi Sahihil-Buhari
11. SEHARENFURİ : Bezlül-Mechud fi halli Ebi Davud
12. MUBAREKFURİ : Tuhfetül-Ahvezi Şerhu Camiit-Tirmizi

✗ **Günümüzdede** Kütüb-i Sitte dahil olmak üzere birçok hadis kaynağı terceme edilmektedir ancak bunlar yeterli değildir. hadislerin yanlış anlaşılmasına mehal vermemek için eserlerde mutlaka kısada olsa açıklama yapılmalıdır. Çünkü istifham ve şüphelerin izale edilmesi bazı hadislerin sıhat ve metin açısından önemlidir. Nasih-Mensuh , takyid, tahsis,zayıf, sahih hadislerin karışık halde bulunduğu eserler vardır.

2- HADİSLERİN YANLIŞ ANLAŞILMA SORUNU

Kuranın insanlara gönderiliş amacı onun okunması bilinmesi doğru anlaşılması hadislerden amaç onların okunması bilinmesi doğru anlaşılması yorumlanması ve yaşanmasıdır. Ancak tarih boyunca onları yanlış anlayanlarda zuhur etmiştir. Hadislerdeki mecazi manaları yerine lafızların zahirine göre hareket eden metodoloji gereği **Zahiriler** olmuştur. **Ekolün önde geleni İBNİ HAZM** bazı hadislerin salt lafızlarına bakarak garib manalar hükümler çıkarmıştır.

M.SAİD HATİPOĞLU İbni Hazmın zahiri mana konusunda tenkit etmiştir. Onun akıl ve idrak dışı davranışına şahit olan bir kimse hacmen fevkalade zengin eserlerini fevkalade ihtiyatla okumak lazım geleceğine kati kanaat getirecektir demiştir.

Salt Lafız anlayışın insana yanlışla götüreceği hususunda İbni Hazma ait Örnekler :

1. Köpek bir kabı yalarsa onu yedi defa yıkayın , sekizincide toprakla ovalayın .İbn Hazm hadisteki manayı aynen almıştır ve köpeğin yaladığı kabın temizlenmesinde kullanılan su hakkında lafız bulunmadığından su temiz ve içilebilir. Çünkü necis olduğuna dair ifade yoktur. Bu görüşü akıllı selim bir kişi kabul etmesi düşünülemez.

2. Biriniz sabah namazı öncesi iki rekaat kılınca sağ yanı üzerine yatsın . İbn Hazm hadisi namazdan sonra sağına yaslanmayanın namazı batıl olur şeklinde yorumlamıştır. Esas mana itibarıyla hadisi doğru anlayarak böyle yapmanın bağlayıcı olmadığı belirtilip bazı alimler mekruh bazıları bidat bazıları müstehap görmüşlerdir. İbn Hazmı destekleyen savunan bir alim çıkmamıştır.

İBN HACER ASKALANİ : İbn Hazmın görüşünü aşırı bulup reddetmiştir. Çünkü Hz. Peygamber bu hareketi bazen yapıp bazen yapmıyordu Hz. Aişe ‘Ben uyanık isem benimle konuşur , yoksa ezana kadar yatar ‘ diyerek tabi bir hal olduğunu belirtir. Dolayısıyla hadis bu çerçevede anlamalıyız.

3. Hz. Peygamber Cuma günü Müslümanların gusl almalarını istemiştir . İbn Hazm hadisteki Cuma lafzını Cuma namazı kılındıktan sonra güneş batıncaya kadar gusl yapılırsa olarak anlayıp yani Cuma namazı öncesi gusl şart değildir. Halbuki Efendimiz Cumaya gelen insanların temiz olmalarından dolayı gusledip güzel koku sürünmelerini istediğinden hadisi söylemiştir . Verilen Mesaj : Cemaat içerisine gidileceği zaman insanların hiçbir surette rahatsız edilmemesine son derece dikkat edilmesidir.

4. Nikahı kıyılacak bayanın bakire ise kendisine sorulduğunda sükut etmesinin ikrar manasına geleceği ve bunun yeterli olacağı dul kadının ise sözlü beyanının gerekli olduğu ifade edilmektedir. İbn Hazm hadisi bakire kızının sukutu olduğundan lehte veya aleyhte beyanı itibar edilmez ve nikah akdedilmez. Yapılan nikah batıldır.Halbuki verilen mesajın bununla ilgisi yoktur günümüz kızlara bunu anlatmak güçtür.

5. Sizden biriniz durgun suya bevletmesin sonra ondan abdest alabilir. Davud Zahiri hadisi zahiri manada suya dolaylı yoldan bevl karışmasında sakınca görmemiştir. Bir kişi bir kaba bevletse sonra bunu durgun suya dökse hadise göre su necis olmaz ondan abdest alınabilir.

NEVEVİ ; bu görüş nasların zahiri üzerinde kalan hadis yorumlarının en çirkinidir diyerek tenkid etmiştir.

6. Nefsim elinde olan Allaha yemin olsunki odun toplanmasını istedim sonra namaz için ezan okunmasını ve bir adamın imamlık yapmasını arzu ettim . Daha sonra (cemaate gelmeyenlerin) evine gidip evlerini yakmayı istedim . İbn Hazm hadiste özürsüz olarak kasten cemaate gelmeye hadisin zahiri hükmü verilir. Halbuki Hz. Peygamber hadiste cemaatle namazın önemini vurgulayıp mümkün mertebe cemaatle kılınmasını teşvik etmektedir. Efendimiz hayatı boyunca cemaati terkedenin evini yakmamıştır. Tarihte hiçbir yöneticinin bunu uyguladığı görülmemiştir.

Hadislerde verilen esas mesaj düşünülmeden zahiri anlayışla yorum yapmak ne derece yanlışla götürdüğü örneklerde görülür. Bu yanlış anlayışlar tami edilemeyecek sonuçlara götürüp kişiyi sünnetten peygamberden hatta dinden uzaklaştırabilir. Tetkik ve tahlilde kullanılan usluba titizlikle dikkat edilmelidir.

Sosyal hayatta yaşanan Örnekler :

a. Dindar tanınmış sohbetli şahısın biri evindeki sergileri kaldırıp toprakta yaşamak istediğini söylemiş ailesinin şaşkınlığına karşın Peygamberimizin sahabenin sergilerini vardı bende onlar gibi olup sünnete uyacağım TALAT SAKALLI bu olay için kişi sünneti şeklen dahi anlamamış onun anladığı sünnet hem fitratla hemde sünnetin ruhuyla bağdaşmaz öyleki kişi toprak üzerinde yaşasa kışın sıhhatini nasıl koruyacak buzuldaki Müslüman sergi ve kürklü elbise olmadan nasıl yaşayacak . Peygamberimizin yaşadığı iklim çöl iklimi olup bu şekilde yaşanılması gayet makuldür toprağın serinletmesi sebebiyle islam evrenseldir çölede kutuplarda gönderilmiştir. Adamın yaşadığı bu duruma tutarlı cevap vermek mümkün değildir.

b. YUSUF el-KARDAVİ : Alimin biri Müslüman bazı ülkelere ziyarette bulunmuş tuvaletlerinin kenarlarında yığılı küçük taşlar görmüş bunun sırrını sorunca : Biz sünneti ihya için onlarla taharetleniyoruz demişler . Kardavi bu durumda sünnete uyarak köpeklerin bile girip çıkabileceği mescitlerin sağlam kapılar olmamaları tavanı hurma dallarıyla gölgelik yapmaları yağ lambalarıyla aydınlatılmalı halbuki onların mescitleri süslü-dekorlu halılarla seccadelerle döşenmiş elektrikli avizelerle aydınlatılıyordu.

🍏 Hz. Peygamberi salt şekilsel olarak anlamak Sünnetin özünü ruhunu anlamadan onu tıpatıp olduğu gibi taklit etmek Sünnet değildir. **İkinci örnekteki taş veya toprakla taharetlenme** Efendimiz zamanında su bulunmadığında olmuştur günümüzde de aynı durumla karşılaşınca bunu yapmakta sakınca yoktur . Ancak sünnetteki esas amaç temizliğin en iyi şekilde yapılmasıdır. Suların bol olduğu çağda taşla taharetlenmek sünnetin özüne ruhuna aykırıdır. **Nurul İzahta** taşla istica sünnet su ile yıkamanın daha iyi olduğu önce taşla sora su ile yıkamanın daha faziletli olduğu yazar. Bu mantık anlaşılır değildir. çünkü temizlik anlayışı evrenseldir. Dolayısıyla suyun bulunduğu yerde her türlü temizliği su ile yapmak sünnetin ruhuna en uygun olanıdır. Temizlikle ilgili hadisleri bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

🍏 Hadisleri anlama ve yorumlamada **esas olan nokta** ifrat ve tefrit aşırılığına düşmeksizin makul ve mutedil çizgide hareket ederek verilmek istenilen mesajı algılamak ve böylece amaca ulaşmaktır. Ne **Zahiriler** gibi hadislerin sadece lafzına ve şekline takılarak yanlış yorumlayarak hadisin esas mesajından uzaklaşmak nede itidal çizgiyi aşan marjinal ekol mensupları gibi nasları kendi görüş ve düşüncelerine alet ederek yanlış anlamalara yorumlamalar içersine dalmamak gerekir . EVRENSEL DÜŞÜNME VE YORUMLAMADA AŞIRILIKLARA YER YOKTUR.

3- HADİSLERİN KURAN AYETLERİLE BİRLİKTE ELE ALINMASI

A) Sünnet Kuran Bütünlüğü

🍏 Hz. Muhammed Kurani hayatının tüm safhalarında tüm yönleriyle bir bütünlük içinde uygulamış ve pratik olarak islamin uygulamasını insanlara göstermiştir.

🍏 Kuran ve Sünnet birlikteliğinin belirgin şekilde görmemizi sağlayan deliller

1. Hadislerde Hz. Peygamber hadisi zikrettikten sonra hadisin konusuyla ilgili ayetler okuması / Bu örnekler hadis kitaplarında **tefsir ve rivayet** bölümlerinde bulunur

ÖRN : Zekatı vermeyen herkesin karşısında kıyamet gününde boynuna dolanacak çok zehirli bir erkek yılan dikilir . Hadisinin akabinde “Cimrilik ettikleri şey kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. (ALİ İMRAN / 180)”

ÖRN : Müminin firasetinden sakınınız . Zira o Allahın nuru ile bakar . Hadisinin akabinde “Şüphesizki bunda firaseti olanlar için işaretler vardır. (HİCR / 75)”

ÖRN : (O salih kullarıma) hiçbir gözün görmediği , hiçbir kuağın işitmediği ve hiç kimsenin aklına gelmeyen şeyler hazırladım . Hadisinin akabinde tekit babında “hiçbir kimse onlar için yaptıklarının karşılığı olarak gözlerin aydın olacağı şeylerden neler gizlendiğini bilemez (SECDE / 17)”

🍏 **ŞAFİ :** Hz. Peygamberin bu uygulamalarını göz önünde bulundurarak Kurandaki hükümlerle Sünnetteki hükümleri bir arada kabullenmekle ancak bütünlük sağlanacağını ifade etmiştir.

2. Sahabede ayet-hadis bütünlüğü içersinde konuların daha iyi anlaşılması için tıpkı Rasulullahın yaptığı gibi hadisten sonra ayette belirtirlerdi. Bu sahabeler ;

Ebu Hüreyre, Ebu Said el-Hudrî, | **MUKSİRÜN :** Kendilerinden rivayet edilen hadisler binden fazla olan sahabiler.

Enes b. Malik, Hz. Aişe,

EBU HUREYRE : Her doğan çocuk ancak fitrat üzere doğar . Bundan sonra anası , babası , onu ya Yahudi ya Nasrani veyahut Mecusi yaparlar. Hadisin ardından O halde sen yüzünü bir muvahhid olarak dine Allahın o fitratına çevirki O insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allahın yaratışında bir değişiklik bulunmaz. Bu dosdoğru bir dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler . (RUM / 30)

3. Hadisçilerin çoğu **ALEL-EBVAB** sisteme göre tasnif edilmiş eserlerinde babın başında önce konuyla ilgili birkaç ayet zikredip sonra hadisleri naklederler

BUHARİ ___ **SAHİH**

BEGAVİ ___ **ŞERHUS-SÜNNE**

NEVEVİ ___ **RİYAZÜS-SALİHİN**

AMAÇ : Konunun ayet-hadis bütünlüğü içersinde daha net anlaşılmasını sağlamaktır Çünkü Hadislerin anlaşılması ayetlerle daha kolaydır

ÖRN : Dünya metadır Onun en hayırlı metası salih kadındır. Hadisinde kadın maddeye benzetilmesi kadının basitliği izlenimi verir. Ayetlerde insan dünya vb. aynı şekilde maddeye benzetilmektedir. Dünya hayatı bir aldatma metaından başka bir şey değildir (ALİ İMRAN / 185) Onlar (kadınlar) sizin için birer elbise sizde onlar için birer elbise gibisiniz (BAKARA / 187) Bu dünya hayatı eğlence ve oyundan başka bir şey değildir .(ANKEBUT / 64) Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere idüşkünlik ve bağlılık insanlar için bezenip süslendi . Bunlar, dünya hayatının metadır. Sonunda varılacak güzel yer, Allah'ın huzurudur .(ALİ İMRAN /14) Bu tür benzetme-teşbihler Kuran ve hadisin müşterek sahip olduğu dolaylı anlatım üslup çeşitlerindenidir.

ÖRN : Şüphesiz her ümmetin bir fitnesi vardır. Ümmetimin fitneside maldır. Hadisteki fitne imtihan manasında Biliniz mallarınız ve çocuklarınız birer fitnedir. (ENFAL /28)

B) Sünnetin Kurana Karşı Fonksiyonu

◆ Sünnetin Kurana karşı görevleri 3 kategoride incelenir.

1- Sünnet kurandaki tüm hükümleri destekler ve kuvvetledir. Her ikisi hakkı ibraz hususunda birbirini destekler. (İbadetler, anne-babaya itaat, haksız yere insan öldürülmemesi yalan gibi konular)

ÖRN : Gönül rızası olmadıkça hiçbir Müslümanın malı diğer bir Müslümana helal olmayacağı hadisi Ey iman edenler Birbirinizin mallarını haram sebeplerle yemeyin (NİSA / 29) ayetiyle ve Onlarla iyi geçinin (NİSA / 19) ayeti Kadınlar hakkında Allahtan sakınınız Siz onları Allahın emaneti olarak aldınız ve onların namuslarını Allah adına söz vererek helal ediniz hadis birbirlerini teyit etmektedir.

2- Sünnetin bazı konuları açıklamasıdır. Sünnet Kuranın müphemini tefsir, mücmelini tafsil , müşkilini beyan , mutlakını takyid , umumunu tahsis eder bazılarına göre nesheder. Hz. Muhammede tebyin görevi “ İnsanlara kendilerine indirileni açıklaman için sanada bu Kuranı indirdik Umulurki düşünüp anlarlar (NAHL / 44)

• Kuran kısa , öz , muhtasardır. Kuranı açıklayan ise hadislerdir.

• **MEKHUL :** Kuranın Sünnete olan ihtiyacı Sünnetin Kurana olan ihtiyacından daha fazladır ; sözleriyle sünnetin hizmetinin daha çokluğunu belirtir

• **Müfessirlerin tefsir anlayışı** ayetin lafzi tahlili yapılar, kelimelerin müfret lafızları teker teker ele alınır lügat manaları incelenir sarf , nahiv , bedii , beyan , meani , yönlerinden hükümleri açıklanır. Kıraat farklılıklarına göre okunuşu ve manaları açıklanır , terkiplerin ifade ettiği hakiki veya mecazi manaları açıklanır sonunda Allah tarafından murad edilen manası beyan edilir.

Hz. Peygamberin tefsir anlayışı sadece muradı ilahiyi beyan şeklindeki yönü ile meşgul olmuş lafız ve terkiplerin ince tahliline girmemiştir. Lafızların istikakından , kıraatından , irabından , nuzül sebeplerinden , belağat vecihlerinden , bahsedilmez. Kurandan ancak Allahın tebliğ ve beyanını istediği kadarını açıklamış ilim ve tefekkürle ayetlerin beyanını ilme ve kulların tefekkürüne bırakmıştır.

ÖRN : Fecirde beyaz iplik siyah iplikten ayırt edilinceye kadar yeyin için. (BAKARA / 187) Hz. Muhammed Ayetten muradın siyah ve bayaz ipliğin gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığı olduğunu beyan etmiştir.

ÖRN : Namazlara ve orta namaza devam edin (BAKARA / 238) Hz. Muhammed müphem kelimeye açıklayarak orta namazın ikinci namazı olduğunu beyan etmiştir.

ÖRN : Dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır. (HAC / 78) HARAC kelimesi sorulunca efendimiz darlık,zorluk,güçlük manasında olduğunu beyan etmiştir.

ÖRN : Başınıza gelen bir musibet kendi ellerinizle yaptığınız(kötülükler)sebebiyledirki çoğunuda Allah affetmektedir. (ŞURA/30) Hz. Peygamber ayeti **Dünyada başınıza gelen cezalar,belalar,kötülükler hep sizin kendi ellerinizle kazandıklarınız sebebiyledir. Allah cezalandırdığı biirini ahirette ikinci defa cezalandırmaktan ve affettiğininide tekrar cezalandırmaktan yücedir** şeklinde tefsir etmiştir .

● Hz. Peygamber Kurandaki bazı kavramları da izah etmiştir.

ÖRN : Gıybetle ilgili “Birbirinizin gıybetini yapmayın (HUCURAT / 12) “ayetini açarak gıybetin boyutu sınırlar ne olduğunu şöyle açıklar “Kardeşini hoşlanmadığı bir şekilde anmandır sahabe şayet söylenenler gerçekse diye sorunca eğer söylediğin kardeşinde bulunuyorsa gıybet bulunmuyorsa iftira etmiş olursun” diye cevaplamış .

● İlk müfessir Hz. Peygamberin tefsir örnekleri BUHARİ,MÜSLİM,TİRMİZİ eserlerinde TEFSİR BÖLÜMLERİNE ve Rivayet Tefsirlerine bakabilir.

3- Sünnetin Kuran dışında bazı hükümler koymasısıdır. Peygamberimiz mecazi ikinci şari olduğundan çok fazla olmasada Kuran dışında bazı hükümler koymuştur. Bir hadisinde **Allahın haram kıldığı gibi Kendisininde haram kıldığı bazı şeylerin** olduğunu belirtmiş Bunlar ;

- ✓ Ehli eşeğin , azı dişli yırtıcı hayvanların ,pençeli kuşların etlerinin haram olması
- ✓ Erkeklerle altın takmanın , ipek giyinmenin haram edilmesi
- ✓ Nesep ile haram olanın süt emme ile de haram olması
- ✓ Nineye mirastan hisse verilmesi
- ✓ Babaların karşılıklı olarak mehir vermeksizin kızlarını değiştirme şeklindeki şigar nikahının yasaklanması
- ✓ Muta nikahının yasaklanması

Sünnetin Kurana Karşı Görevleri :

1. Sünnet kurandaki tüm hükümleri destekler ve kuvvetledir.
2. Sünnetin bazı konuları açıklamasıdır.
3. Sünnetin Kuran dışında bazı hükümler koymasındır.

✗ **ŞAFİ** : Bu görevlerin ilk ikisinde ittifak vardır . Kuran dışında hüküm koyma konusunda görüş ayrılığı bulunur. Kuran dışında hüküm koyma kuşkusuz Kuran muhalefet anlamına gelmez. Ancak hadisin Kuran karşısında hangi görevi icra ettiğinde tereddüt olabilir. bu muhalefet değil hadisin Kurani beyan yönünün tam olarak kavranmamasıyla ilgili olduğu bilinmelidir.

✗ Kuran ile hadis arasındaki zahiren tenakuz cem ve telif , tahsis , takyid veya nesih yoluyla ortadan kaldırılabılır. **ŞAFİİ ve ŞATİBİ** sünnet ile Kuran arasında Tenakuzun olamayacağını açıkça ifade etmişlerdir. **ŞAFİİ** : Allah insanlar için iki hüccet ortaya koymuştur biri Kuran diğeri Kuran da kendisine uyulması farz kılınan Sünnettir Dolayısıyla sünnet Kurana muhalif olması düşünülemez .

✗ Bazen ayet ve hadisin muradı müçtehide gizli kalmakta ve ilk anda aralarında çelişki var zannedilmektedir. Aslında böyle bir şey yoktur.

✗ **İBN HAZM** : Sahih hadisler kesinlikle Kurana muhalif olamaz . Hadisler ya Kuranda olan bir hükme ilave ve ya matuf veyahut mücmel Olanın müfessiridir.

✗ **MUHAMMED HAMİDULLAH** : Fiiliyatta ben şahsen Kuranla müşahhas tezat teşkil eden bir tek hadis bilmiyorum demiştir.

✗ Muhaddisler özellikle mevzu hadisi sahih hadislerden ayıklama konusunda **"Hadislerin Kurana aykırı olmamasını" prensip** kabul edip aykırı hadisleri reddettiler.

ÖRN : Kadınlar evlerin lambalarıdır. Fakat onlara okumaya yazmayı öğretmeyiniz uydurma hadisi Alak suresinin ilk ayetleri ve ilim ayt ve sahih hadislerle ters düşer.

ÖRN : Dünyanın ömrü 7000 senedir . Biz 7. Binin içinde buylunmaktayız uydurma haberi tamamen kehanet olup ayetlere aykırıdır. Nitekim Cebrailin Hz. Peygambere kıyamet zamanıyla ilgili sorusu üze Peygamberimizin ince uslûbu ile Sorulan sorandan daha bilgili değildir buyurmuştur.

ÖRN : Kötü ahlaklı olmak affedilmeyecek bir hatadır . Ashabima sövmek affedilmeyecek bir günahdır mevzu hadisleri Şüphesizki Allah kendisine ortak koşulması dışında dilediği kimseyi affeder .(NİSA / 48)

ÖRN : İsmim içinde bulunan bir eve fakirlik girmez . İsimleri Ahmed Muhammed olan kimseler cehenneme girmez . Doğan çocuğuna teberrüken Muhammed ismini verenin hem çocuğu hemde kendisi Cennettedir. Yüzü gözü güzel olan siyah gözlü insanlara azab edilmez . Güzel yüze bakmak ibadettir mevzu hadisler pek çok ayete aykırı düşer . Ayetlerde öngörülen husus kişinin iman sahibi olması Ameli Salih işlemesidir.

ÖRN : Veledi Zina cennete giremez. Zina yapanların çocukları kıyamet gününde maymun ve domuz olarak hasrolunacaklardır.Zina yoluyla doğan kişi babası ve çocuğu cennete giremez uydurma haberler suçların şahsiliğiyle ilgili ayet Hiçbir günahkar bir başkasının günhını çekmez .(FATİR / 18)

ÖRN : Onlarla (kadınlarla) istişare ediniz (ancak) onlara muhalefet ediniz mevzu hadisinin Ana baba aralarında danışarak ve anlaşarak çocuklarını süten kesmek isterlerse ikisinde sorumluluk yoktur. (BAKARA / 233) ayetine aykırıdır.

C) Sünnetin Kurana Arzı

➡ Günümüzde entellektüeller ve pek çok Müslüman hadis senetlerinin sağlamlığının yetmediği metin-muhtevaların ayetlerle çelişmediğinin kontrolü gerektiğini dile getirirler . eğer bir hadis Kuranla çelişiyorsa reddedilir çünkü Hz. Peygamber Kurana ters bir şey söylemez . O hadis sahih olamaz .

➡ **ARZ HADİSİ** : Benden nakledilen hadisleri Allahın kitabına arzedin . Ona uygun ise ben söylemişimdir. aykırı ise ben söylememişimdir.

ŞAFİİ : Hadis Ravisi Meçhuldür. Bu sebeple hadisi kabul etmez.

HATTABİ : Hadisin uydurma manasına gelen **Aslı Yoktur, Batıldır.**

SUYUTİ : Miftahul Cenne eserinde hadise geniş yer verip hadisin değişik versiyonlarından bahsederek **hiçbirinin sağlam olmadığını** belirtmiştir.

İBN ABDİLBERR : İlim Ehli indinde **Hadisin Peygambere nisbeti sabit değildir.**

ABDURRAHMAN B. MEHDİ : Hadisi Zındıklar ve Hariciler uydurmuştur.

BEYHAKİ : Hadisin **senedinde inkıta** (ravilerden bir veya birkaçının düşmesiyle meydana gelen kopukluğa denir.)vardır . Başka tariklerle gelmiştir ve ancak hepsi zayıftır.

Hadisin uydurma olduğunu söyleyen pekçok alim vardır.

ALİ TOKSARI: Hadisi **Zındıklar ve Rafiziler uydurmuştur.** Hadisleri Kurana arz etmek suretiyle ayetlere muhalif olan haberlerin kabul edilmemesi gibi son derece masumane bir gerekçe ile hadisi uydurmuşlardır. Böylece önlerine gelen her hadisi Kurana arz ederek ayetleri teyit eden haberleri kabul edip diğerlerini kabul etmemekle sünnetin tebyin ve müstakil hüküm koyma fonksiyonunu ortadan kaldırmayı hedeflemiş olabilirler . Hadislerin dindeki yerine bu şekilde değer biçmek Sünnetin teşrii değeri olmadığını kabul etmek manasına gelir.

AHMET KELEŞ : Hadise menfi bakanları söyledikten sonra Arz hadislerinden bazılarını **muteber hadis mecmualarında muhaddisler ve Usulü Fıkıh kitaplarında bazı Hanefi alimler** zikretmiş ve tahric edilmiş . Arz hadislerine bu şekilde rivayet edilmesi bu konuda hadislerin tamamının mevzu sayılıp geçilmesinin doğru olmayacağını gösterir.

Ahmet Keleş konuya ılımlı bakmakta olup arz yöntemini benimsemiştir. Meşruiyetini Peygamberden ,Sahabeden , birçok alimin uygulamalarından alan arz yönteminin Sünnetin değerlendirilip anlaşılmasında oldukça önemli bir kriterdir. Bu yöneme geçmişten daha çok günümüzde ihtiyaç vardır.

➡ Arz hadisini sıhaten kabul etmeyip muhteva olarak kabul edenler , Sünnetin Kurana arzedilmesi gerektiğini savunanlar , yanlış bulup tehlikeye götüreceğini savunanlar ve Hz. Peygambere itaati öngören ayetlere aykırı olduğu gerekçesiyle reddedenler vardır. Ayrıca arz Kuranda bulunmayıp sadece Sünnette varolan herşeyin reddedilmesi olarak anlaşılıp dini hükümlerin çoğu Sünnet özellikle Ahad Haberle sabit olmasından dolayı kendilerine göre ahkâmın çoğunu kabul etmeme ve dolayısıyla Allaha itaati emredip kaşı gelmeyi yasaklamasına rağmen Rasulullahı kabul etmemeyi ona yalan söylemekle suçlama olarak değerlendirmişlerdir.

AHMET AKSEKİ : Arz hadisine Peygamberin hadisi olarak bakarsak Kuranda açıkça beyan edilmeyen bir hükmü içeren hadislerin hiçbir peygamberden değildir diye hükmetmek lazımdır. Bu dini yıkmaktan başka bir şey değildir.

ALİ OSMAN KOÇKUZU : Sünneti kaynak saymayı hazmedemeyenler Arz Hadisi adlandırılan haberle peygamberimizden gelen hadislerin Kuranda benzerini aradıklarında bilir. Dinin pekçok hükmünü yalnız başına tesbit eden sünneti böyle bir kayda tabi tutulamayacağını söyleyeb alimler Arz hadisinin sıhhatinden şüphe etmişlerdir. Hadisi Kabul edenlere göre Sünnetin müstakillen getirdiği bir hükmün bile Kuranda mutlaka aslı vardır. Her ikisinde vazifeleri müşterektir.

➡ Sahabeden itibaren alimler arzı sünnetin Kurana muhalif hüküm koyamayacağını anlamış ve her konuda bunu uygulamışlardır. Sahabe Kuranın sarih hükümleri ve sünnet arasında çelişki gördüklerinde Kurani esas almışlar ve haberde bir illet farzedip onunla amel edilmemesi gerektiğini benimsemişlerdir .

➡ İhtilafa düşülen ve açıklanması gereken en önemli nokta : Arzdan ne kastedildiğinin açık şekilde ortaya konulmasıdır.

➡ **Hadislerin Kuranda arzı demek**

1. **Ayetleri teyit eden hadislerin kabul edilip diğerlerinin reddedilmesini :** Arz Hadisi ister sahih olsun isterse olmasın Ehli Sünnete mensup hiçbir alim kabul etmemiştir. Sünneti teşrii değeri dolayıda olsa düşürüp ayetleri keyiflerine göre tevil ederek kötü emellerine kavuşmak isteyen ZINDIKLAR ile AŞIRI RAFİZİLER ..vb . kabul edebilirler . Ve bunlar Kurana aykırı gerekçesiyle birçok hadisi red yoluna gitmişlerdir.

2. **Yoksa sarih ayetlerle ters düşen hadislerin kabul edilmemesi demektir.** Bu düşünce daha doğrudur. Arz yönteminde dikkat edilmesi gereken hususların başında aşırıya gidilmemesi ve bu işi ehliyetli insanların yapmasıdır.

➡ Arz belli metodoloji çerçevesinde yapılmalıdır. Herhangi bir yerde işitilen hadisi Kuranın tüm ayetleriyle karşılaştırmak suretiyle arz yapılamaz. Hadisin varyantları tespit edilmeli sonra Sünnetin bütünlüğü içersinde ilgili diğer hadisler içersinde değerlendirilmeli. Sonra hadis ile ilgili ayetleri Kuranın bütünlüğü içersinde değerlendirmeli , daha sonra her iki değerlendirme birbirine arz edilmeli . hadisleri veya ayetleri birbirinden bağımsız değerlendirmek arzın hatalı sonuç vermesine yolaçar.

➡ Arz işlemi mevsukiyeti (sağlamlık) kabul görmüş hadisler değil özellikle sıhati ihtilaflı problemli bilinen hadislere uygulanmalı

MEHMET SAİD HATİPOĞLU : Arz Yöntemini savunur. Arz Hadisi peygamber sözü olmadığı muhakkak isede prensip olarak doğruluğunda şüphe yoktur Hadis tenkidinde Kuranın hakemliğine başvurma yolu alimlerce benimsenen bir keyfiyettir. İlk 2 asırda islam tefekkür dünyasını meşgul eden siyasi , fikri meseleler Hz. Peygambere özdürtmek istenmesi sayısız rivayetlere yol açmıştır. Tahkiki usullerin en onları tesirlisi Kuran süzgecinden geçirmek idi.

➡ Sünnetin her hükmünün arka planını tespit etmeli , sünnetin hangi şartlarda hangi gayeyle ortaya konulduğunu bilmeli, kuran sünnet bütünlüğüne dikkat edip alakalı tüm hadisleri bir araya getirmeli bu tespitlerle arz yöntemini uygulamakta sıkı hatı kabul edilmese dahi aşırıya gidilmemek şartıyla herhangi bir sakınca yoktur

➡ Sahabe arasında bu yöntemi en yaygın uygulayan **HZ. AİŞE'DİR.**

4- AYNI KONUDAKİ HADİSLERİN BÜTÜNLÜK İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

☞ Konuların daha doğru ve kolay anlaşılması için aynı konudaki ayet ve hadisleri kendi aralarında bütün olarak değerlendirmek ve yorumlamak gerekli. Günümüzde Özellikle yanlışla düşmemek adına Kuranın **KONULU TEFSİR** denilen konularına göre tefsir edilmesi gerekliliği üzerinde durulur.

ÖRN : İçkinin haram edilişi ayetleri - Cihadın önemi , fazileti farziyetiyle ilgili ayetler - Hidayet ve dallalet ile ilgili ayetler - Şefaati konusu

☞ Kuranı bilinen tertibiyle tefsir geleneği onun bütün olarak değerlendirilmesini engellemiştir. Çünkü Kuran iletmek istediği mesajları muayyen başlıklar altında sunmayıp Kuranın her yerine serpiştirmiştir. Kuranın ayet ayet baştan sona tefsiriyle konuyla ilgili başka ayetler ele alınmamıştır. Bu sebeple pekçok husus açıklığa kavuşmamıştır. **Çözümü :** Kuranı konularına göre tefsir etme onun bütünlüğünü gözetmede daha elverişlidir. Konunun tefsirin genel tefsire göre avantajlı tarafı konuyla ilgili tüm ayetler tarihi sıra içerisinde incelenip okuyucuya daha tatminkar ortaya konulmasını sağlar .

☞ H. 2. Asrın ortalarından itibaren tasnif edilmeye başlanan hadisler daha pratik ve kolay olması için çoğunlukla ALL EBVAB sistemine göre dizayn edilmiştir. Bu şekilde olsa hadis kaynaklarında eksiklikleri vardır. Çünkü müellifler in bir konuda varid olan hadislerin tamamını toplama gibi imkanları yoktu sadece kendilerine ulaşan hadisleri konularına göre hazırlayıp toplamaya çalışmışlardır. Eksiklikleri olsada konularına göre düzenlenen kaynaklar kişiyi daha sağlıklı ve tutarlı sonuca götürebilir.

☞ Bir hadisin sahih sayılan bütün hadisler içinde bütünlüğü mevcuttur. Hadis tüm varyantları toplanmadan değerlendirmeye tabi tutulursa yanlış sonuç verir çünkü hadis farklı varyantların mukayesesi sonucunda farklılaşabilir. Şayet tek bir hadis üzerine çalışılıyorsa tüm varyantlarıyla karşılaştırılması , ortak lafızlarla , şazz kalan lafızlar tespit edilerek Hz. Peygambere ait olduğuna kanaat getirilen metnin yeniden tesbiti adeta zorunluluktur.

ÖRN 1 : Üç şeyde uğursuzluk vardır. Kadın , ev ve at hadisini tek başına değerlendirmek yanlış sonuç verir. Çünkü hadisin eksik nakli ve islamda uğursuzluğun olmadığı ifade edilmiştir. **EBU HUREYRE** sözün yarısında Efendimizin huzuruna girdiğinden eksik rivayet etmiştir. Bu yüzden **HZ. AİŞE** Ebu Hureyreyi tenkit etmiş hadisin devamını **Cahiliye ehli uğursuzluğun at,ev ve kadında olduğunu söyler .** rivayetinde bulunmuş .

ÖRN 2 : Kız çocukları , kadınlar ve anneler hakkında pekçok hadis rivayet edilmiş olup kadının gerçek konumunu değerini anlamak için konuyla ilgili hadislerin tamamını görerek bir bütünlük içinde konuyu değerlendirmek gerekir.

ÖRN 3 : Sadaka kavramı , önemi , genişliği ve kapsamını kavramak için tüm olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü hadislerde sadakanın ömrü uzattığını, gülümseme , güzel söz , yoldan eziyet veren birşeyin kaldırmasının sadaka olduğu sadaka kavramını bütünüyle hadisleri değerlendirsek doğru anlaşılır

ÖRN 4 : Kişinin elbisesini uzatması bazı hadilerde menedilmektedir. Üç kişi vardırki kıyamet gününde Allah onlarla konuşmaz verdiğini başa kakan yalan yeminle malına reva sağlayan , elbisesini uzatan kişi . Başka bir rivayette elbisenin topukların altına salınması halinde oraların cehennemde olacağı kıyamette Allahın onlara bakmayacağı ve onları temize çıkarmayacağı beyan edilir. Başka rivayette Kıyamet gününde Allah kendini beğenerek eteğini sürükleyen insanın yüzüne bakmaz .Başka Rivayette Hz. Peygamber Hz. Ebu Bekire sarkan eteğini sorması üzerine Sen onu kibir olarak yapanlardan değilsin . şeklinde cevap vermiştir. Bu rivayetlerden çıkan sonuç hadisteki elbise uzatmanın nehyedilmesinin illetinin kibir, gurur , ve gösteriş olduğu ortaya çıkar. **NEVEVİ** şerhinde aynı yorumu benimser .

☞ Aynı konudaki hadisleri bir arada görme imkanı olduğundan hadisler arasındaki mutlak , mukayyed , umum , husus, nasih , mensuh , mücmel , müphem gibi problemlerin halledilmesinde hadislere parçacı değil bütünsel olarak yaklaşılmasıyla büyük rol oynar.

5- HADİSLERİN SÖYLENİŞ SEBEPLERİNİ (SEBEB-İ VÜRUDİL-HADİS) ARAŞTIRMAK

☞ Sünnetleri değerlendirirken tarihsel ve toplumsal bağlamlarını , zaman ve mkan boyutunu , yerellik ve evrenselliğini öze(hass) ve genel (amm) olduğunu tespit için başvurulacak bir disiplinde ESBABU VURUDİL-HADİS olmuştur. Ayetlerin doğru anlaşılması noktasında SEBEBİ NÜZUL ÜN konumu ne ise hadislerin doğru ve sağlıklı anlaşılması sebebi vürudun konumu aynıdır. Bütün hadislerin vürud sebepleri olmadığından her hadisin vürud sebebini araştırmak beyhudedir.

☞ Vürud sebepleri varolan hadislerr arasında Hz. Peygambere sorulan sorular , meydana gelen hadiseler cevap , ayetlerin beyan tefsir takyid tahsis gibi durumlar vesilesiyle varid olan hadisler mevcuttur.**Bazı hadislerin söyleniş sebebi hadisin muhtevasında zikredilir.**

ÖRN : Hangi günahın daha büyük , hangi amlein en efdal olduğu CİBRİL HADİSİNDE iman , islam ve ihsanla ilgili sorulan sorulara karşı Rasulullahın verdiği cevaplar

☞ Bazı hadislerin söyleniş sebepleri hadis muhtevasının dışında zikredilir .

ÖRN 1: Hz. Peygamber birgün torunlarını yanına almış kucağında onları okşayıp öpüyordu sahabilerden **AKRA B. HABİS** Rasulullahın yanına gelmiş bu duruma şahit olunca şaşırarak : Benim 10 tane çocuğum var (şimdiye kadar) asla hiçbirini öpmedim . Bu sözleri yadırgayıp onaylamayan Hz. Peygamber : Merhamet etmeyene merhamet edilmez söylemiştir.

ÖRN 2: Rasulullah Pazar yerinde gezerken yiyecek satan bir adama uğrayıp ne sattığını sordu sonra ellerini yiyeceğin içine sokunca ıslaklık hisseder Satıcının hilesini farkedene Hz. Peygamber olay karşısında etkilenmiş ve alışverişte geçerli olacak olan evrensel ilkesini Aladatan bizden değildir. diyerek koymuştur.

ÖRN 3: ABDULLAH B. AMR : Çıktığımız bir yolculukta Rasulullah bizden biraz geri kalmış ancak daha sonra bize yetişmişti . O sırada namaz vakti girmiş ve biz abdest alıyorduk . Ayaklarımızı mesheder gibi hafifçe yıkamaya başlamıştı bunu farkedene Rasulullah en yükse sesiyle Cehennemde yanacak topuklara yazıklar olsun buyurdular.

ÖRN 4: Kureyşten soylu bir kadın hırsızlık yapmış onun affedilmesi için aracı olarak Rasulullahın sevdiği kişilerden biri olan **ÜSAME** Hz. Peygambere gönderildi. Usame durumu anlatınca Rasulullah Allahın tayin ettiği cezalardan birinde aracılıkımı yapmak istiyorsun demiş ve bu olay üzerine Sizden öncekileri ancak şu husus helak etmiştir. Onlar içlerinde şerefli biri hırsızlık yaptığında onu cezalandırmıyor zayıf biri yapınca ona ceza uyguluyorlardı . Vallahi Muhammedn Kızı Fatıma da hırsızlık yapmış olsa onun elinde muhakkak keserdim ” buyurmuştur. Hadiste eşitliğe ,adalete , hukukun üstünlüğüne ne derece önem verildiği gösteriliyor.

ÖRN 5: Hadislerde Cuma günü gusletmenin ve güzel koku sürünmenin gerekliliği üzerinde çokça durulur. O dönemde insanlar yoksuldu yünden elbisler giyerlerdi bahçe işleriyle uğraşırlardı .Hz. Peygamberin mescidi dar ve basıktı. İnsanlar yün elbiseler terlemiş ve ter kokuları Hz. Peygambere kadar ulaşmıştı bunun üzre Hz. Peygamber : Ey insanlar Cumaya geldiğiniz zaman gusledin . Ve yanında güzel kokusu bulunanda sürsün ”buyurdu. Dolayısıyla Hadisteki vacib ifadesinin ibaha şeklinde anlaşılması söz konusudur.

ÖRN 6: Hz. Peygamber meyveler olgunlaşmadan satılmasını yasaklamıştı Sebebi **ZEYD B.SABİT** : Rasulullah Medineye geldiği zaman biz meyveleri olgunlaşmadan satıyorduk . Meyveler olgunlaşınca istenilen randıman alınmadığında alıcı ve satıcılar arasında kavga çıkardı. Durum Rasulullaha ulaşınca ”Meyveler olgunlaşp afet tehlikesi geçmeden satmayın .talimatı vermiştir.

ÖRN 7: Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Her kimin hicreti Allah ve Rasulüne ise onun hicreti Allah ve Rasulünedir. Kimin hicretide elde edeceği bir dünya yahur evleneceği bir kadın için ise onun hicretide hicret ettiğinedir. Sebebi : Hicret eden bir sahabenin **ÜMMİ KAYS** ile evlenmek istemesiyle ilgilidir. Bu niyetini gerçekleştirmek için kadının peşinden giderek Medineye hicret eder ve söylenen hadis varid olur. Sahabeye daha sonra **MUHACİRÜ ÜMMİ KAYS** denildi

6- ZAHİRDE BİRBİRİNE ZİT OLAN HADİSLERİN (MUHTELİFUL-HADİS) DEĞERLENDİRİLMESİ

☞ Mana alarak birbirine zıt şeklinde rivayet edilen, hadislere **MUHTELİFUL HADİS** denir.

Konusu ; Zahirde birbirine zıt gibi gözüken fakat hakikatte zıt olmayan bu tür hadislerin aralarını bularak mevcut müşkili halletmek.

Amacı ; Birbirine zıt gibi görünen hadisler konusunda şüpheleri ortadan kaldırmak , doğru ve gerçek şekilde anlaşılmasını sağlamak

☞ Muhteliful Hadis ilmi hadis , fıkıh , kelam ilimleri açısından önem arzeder.

NEVEVİ : Muhteliful Hadis ilmi hadis usulünün en önemli disiplinlerinden ve her alimin bilmesi gereken sahalardandır.

İBN HUZAYME : Hadislerin tearuzu konusunda Birbirine zıt iki sahih hadis olduğunu bilmiyorum .Kimin yanında böyle bir hadis varsa getirsin aralarını telif edeyim der . bu ifadelerden birbiriyle çelişen hadislerin sahih olmaları gerekmektedir. Her hadis muhteful hadis ilmine dahil olamaz. Yani **Mutearız hadislerin sahih olmaları Şarttır.**

☞ Mutearız olan hadislere yapılan işlem Hadis usulü kaidelerine göre sübut , sıhhat ve birbirleriyle tearuz edebilecek denklik yönlerini araştırmak, bu vasıflardan bir tanesini taşıyorlarsa muaraza iddiası reddedilir. Mevzu,zayıf hadislerde bu işlemi yapmak anlamsızdır.

☞ Hadisler arasındaki tearuz : Cem ve Telif – Nesh – Tercih ve Tevakkuf Yollarıyla halledilmekte

Zahiri denen Tearuz Cem ve Telif **Hakiki denen Tearuz** Nesh ,Tercih ve Tevakkuf Yollarından biriyle halledilmekte

☞ Hadisin bir hadise ve hadislere muhalefeti olabileceği gibi hadisin başının sonuna sonunun başına muhalefetide olabilir.

☞ Zahiren çelişen hadislerin metinlerinin manaları ihtilaflı hadislerin arasını uzlaştırma , cemetme, uyum sağlanıp bütün olarak çelişmeden doğru yerlere koymak gerekir.

a) CEM ve TELİF

❏ **Cem ve Telif** : Zahiren birbirine zıt olan hadislerin aralarının uzlaştırılması ve bağdaştırılması olayıdır. Hadislerin hiçbirisi dışlanmaz. İki hadiste devrededir.

ÖRN 1: Ayakta su içmeye izin veren ve nehyeden hadisler vardır. Görünürde zıt olan hadislerin arasını bağdaştırmaya çalışmışlardır.

İBN KUTEYBE : Ayakta su içilmemesini öngören hadisten murad yürüyerek su içilmemesi olup bu şekilde insanın boğazına takılır rahatsız eder. Ayakta su içmeye izin verilen de asıl mana yürüme koşma olmaksızın suyun içilmesidir. Çünkü bu şekilde olan insan hareket halinde olmayıp sakin ve oturan kimse durumundadır.

BEGAVİ : Ayakta içilmesinin nehyedilmesi tamamen adap açısındanadır. Bu nehyin sebebi suyun sükûnet içinde rahat şekilde içilmesidir.

ÖRN 2: Hz. Peygamber Mekkenin Fethinden sora **‘Fetihten sonra hicret yoktur** ‘buyurdu daha sonra hadise aykırı başka bir hadis **“Tevbe devam ettiği sürece hicretde devam eder . Tevbede kıyamete kadar kesilmez** . Zahirde zıt görünen iki hadis şöyle cem edilir. Hicret islamin ilk dönemlerinde farz olmayıp mendup idi. Rasulullah Medineye hicret ettiği zaman onunla beraber olmaları dinlerini ondan öğrenmeleri birliklerini göstermeleri için ümmete Medineye gitmeleri emrolunup farz oldu . Mekke fethedilince hicret etmek yine ilk dönemlerdeki gibi mendup ve müstehap duruma geri döndü .Yani fethedilince farz olan hicret kalktı yine eskisi gibi mendup hale geldi. Başka bir şekildeki yorumunu yapılan cemde ‘ Fetihten sonra hicret yoktur.’ İfadede Mekkenin Medineye gidiş murat edilmiştir.ikinci hadiste’ Hicret sürekli’ ifadesinde gayri müslim bir ülkede Müslüman olan bir kimsenin bu küfür beldesini terketmesi ve kafirler arasından çıkıp islam ülkesine hicret etmesi gereği murad edilmiştir. Yapılan iki yorumlada hadisleri cem edilmekte ve bu uygulamaylada hadislerin hiçbirisi dışlanmamıştır.

ÖRN 3: Tuvalet ihtiyacını giderirken kibleye karşı dönülmemesi konusunda hadislerle karşın buna izin veren hadisler mevcuttur. Bazı alimler Tuvalette gittiğinizde önünüzü kibleye dönmeyin hadisteki nehiy sahrada ve açık yerlerde geçerli olup binalarda beis olmadığını ileri sürmüşlerdir. Delili:

İBN ÖMER Rasulün Şamı önüne Kibleyi arkasına alarak tuvaletini yaptığını gördüm hadisi Abdullah b. Ömer ,Şabi , Malik , Şafii ,İshak b. Rahuye’de bu görüşü paylaşmışlardır

ÖRN 4: Nadirde olsa Hz. Peygamber ayakta iken bevlettiği bildiren hadislerle karşın ayakta bevletmediği ve bunun yasaklandığı hadislerde mevcuttur. Cem edilince

KUTEYBE : Hz. Peygamber balçık ,çamur, pislik sebebiyle çömelmek mümkün olmadığı yerlerde ayakta bevletmek mecburiyetinde kalmıştır.

HUZEYFE : Hz. Peygamber in ayakta iken bevlettiği yerin çöplük olduğunu çömelmenin mümkün olmadığını belirtmiştir. Hz. Peygamber çoğunlukla oturarak bevletmiş zaruri halde iken ayakta bevletmeye ruhsat göstermiş olmaktadır.

b) Birbirine Aykırı Olan Hadislerde Nesh Olayı

❏ **Nesih** : Şer’î bir hükmün yürürlükten kaldırılarak yerine bir başka hükmün getirilmesine denir. Ayetin Ayetle , Hadisin hadisle , ayetin Hadisle , Hadisin Ayetle nesh olmak üzere 4 kısımdır **ŞAFİİ** : Ayet ancak ayetle , hadiste ancak hadisle neshedilebilir. Ayet hadisi , hadis ayeti neshedemez.

❏ Hadis şerhlerinde neshe konu olan hadisler tahlil edilip bu tür hadislerin nasih ve mensuh olanlar tespit edilir. Nesih konusu fıkıh usulüyle meşgul olanlar ve hadis hükmü çıkaran müçtehitleri yakından ilgilendirmiştir. Şer’î bir hükmün yürürlükten kaldırılarak yerine bir başka hükmün getirilmesine denir.

ÖRN 1: Ben sizi kabirleri ziyaretten nehyetmiştim ,artık ziyaret ediniz.’ Neshi bizzat peygamberimiz tasrih eder. Kabirleri ziyaret edin çünkü o ölümü hatırlatır. **(En Meşhur)**

ÖRN 2: Kurban etleri önce kıtlık,htiyaç vb. ötürü saklanması yasaklanmış yasağın kaldırılması **“Kurban etlerini 3 günden fazla tutmaktan menetmiştim artık onları belli süreyle saklayabilirsiniz.”**

ÖRN 3: Bazı kaplarda sıra yapılmasıyla ilgili **“ Deri kapları hariç diğer kaplara hurma şirasını koymanızı yasaklamıştım . bundan böyle bütün kaplarda sıra içebilirsiniz . Ancak sarhoşluk vereni içmeyiniz’** ‘ hadisiyle neshedilmiştir.

ÖRN 4: Hadislerin ilk dönemlerde yazılmasının yasaklanması sonra yasağın kalkması bazı alimlerce nesih olayıdır.

ÖRN 5: “Ateşte pişen şeyleri yedikten sonra abdest alın ” alimlerin çoğunluğu sonra bu durumda abdestin gerekmiyeğini bildiren hadislerle neshedilmiştir

ÖRN 6: Namazda secdeye giderken önce ellerinmi yoksa dizlerinmi konulacağı konusunda gelen iki zıt hadisten birini nakleden **EBU HUREYRE** : Hz. Peygamber dizlerden önce ellerini yere koyduğunu rivayet eder. **MUSAB B. SAD** : Biz daha önce (secdeye giderken) iki elimiz iki dizimizden önce yere koyardık fakat sonra dizlerimizi ellerimizden önce koymakla emrolundu ‘ şeklindeki rivayetle Ebu Hureyre’nin rivayeti nesholur.

❏ Nesh işlemine tabi tutulan kesin kabul edilen hadislerin sayısı pek azdır. Nesh teriminin ilk nesiller geniş manada kullanılmış olduğundan yaygın nesh iddiaları vardır. Ve pek çok görüşler ortaya çıkmıştır. Biz hadislerin zıtlığında kullanılan metodolijeleri bilmeliyiz.

c) Tercih ve Tavakkuf

 Tercih : İki zıt hadisin arası uzlaştırılamıyor ve aralarında neshin olmadığı anlaşılırsa burada iki hadisten birin TERCİH durumu devreye girer. Tercihde Hadisin senedi , metni , hükmü veya harici sebepler göz önünde bulundurularak yapılır.

SUYUTİ : Tedrib eserinde bu sebepler 7 grupta toplanır. **Ravinin durumu , hadislerin alınış şekli , rivayet şekli , hadisin vurüdu , hadisin lafzı , hadisin ortaya koyduğu hüküm ve başka sebeplere göre tercih yapılır.**

 Tavakkuf : ihtilaflı hadislerin hiç biriyle amel etmemek ve herhangi birinin tercihi için bir delilin ve bilginin ortaya çıkmasını beklemektir. Dolayısıyla her iki hadis bir süreliğine bekletilir ve amel edilmez.

7- HADİSLERDE KASTEDİLEN MANA , AMAÇ , İLKE ve HEDEFLERİ TESPİT ETMEK

☀ Hadisin arka planını algılamak gerekir aksi halde lafızcı,şekilci ve zahiri yaklaşımlarıyla meşhur olan **İBNİ HAZMIN** düştüğü hatalara düşüp hadislerin amaçların dışında , yanlış anlamaktan kendimizi alıkoyamayız. Sahabeden itibaren lafız-mana , şekil-ruh bütünlüğü rivayet-dirayet dengesini kurmak zor olmuştur.

☀ **HZ. AİŞE ile EBU HUREYRE , HZ. ÖMER ile OĞLU ABDULLAH , İBN ABBAS ile ABDULLAH B. AMR** aralarındaki ihtilaflar bu zorluklardan oluşmuştur.

☀ Tarih boyunca Kuran ve sünnetin temelindeki ilkeler tespit edilmiş uygulamada bunlar esas alınmışlardır. Klasik literatürde **bu ilkelere İLLET ve MEKASID** gibi isimler verilir. Bir hadisteki amaç,verilen mesaj yanlış anlaşılması söz konusu olabilir bu yüzden titizlikle ve hassasiyetle yaklaşılmaması gerekir.

ÖRN : Peygamberimiz temizlikle ilgili hayli söz söylemiştir. Onun hadislerindeki mesajları doğru kavramak gerek. Ağız-diş temizliğinde ne kadar ilerici olduğunun ortaçağda bu konunun önemini belirtip kendisinin sıklıkla misvak kullanmasıyla ve ümmetine tavsiyesiyle kanıtıdır. Diş temizliğine Hz. Peygamberin verdiği mesaj bazı kimselerce misvak denen arak ağacının dalıyla dişlerin temizliği anlaşılmıştır. Halbuki dönemin belkide en iyi diş temizleme aracı olduğu için misvak kullanmıştır. Günümüzde misvak kullanmaya ısrar edenler yadırganıp tenkit edilmemeli ancak buradaki **Sünnet olan husus** çağın durumu ile ilgili en iyi temizleyen hangi alet olursa onunla diş temizliğini gerçekleştirmektir. Ulu orta misvak çıkartıp insanların karşısında rahatsız edecek şekilde dişlere misvak sürülmesi değildir.

NEVEVİ : Misvaktan başka aletlerle diş temizlemenin misvaklamanın yerine geçeceğini belirtmekte ve esas amacın ağız temizliği olduğunu vurgular.

ÖRN : Hz. Peygamberin o zaman için yerde yemek yemesi , bizim masada yemememizi gerektirmez. Yemeği elle yediği için çatal, kaşık,bıçak kullanılmasına karşı çıkmak Sünneti anlamamaktır. Hz. Peygamber çatal kaşık kullanmamıştır sizde kullanamazsınız diyemeyiz . Hz. Peygamberin yeme-içme hususunda getirdiği **en önemli evrensel prensipler:** Yemeğe besmele ile başlamak, sonunda şükretmek , eller ve yiyeceklerin temiz olması , israfın olmaması , sağ elle yemek , yiyeceklerin helal yoldan kazanılması gibi ilkeleri uygulamayı öngörür. Sünnet şekilden ziyade vermek istediği ilke , amaç ve hedefleri çok iyi tespit etmek ortaya koymak gerekir.

ÖRN : Hadislerde genel olarak giyim-kuşam hususlarında serbestiyet vardır. Zorunlu olarak giyilmesi istenilen model,şekil,renk söz konusu değildir. değişik iklim ve coğrafyalarda değişik kumaş ve model kullanılmasında bir beis yoktur. İslamın evrensel mahiyette uyulmasını istediği bazı prensip ve ölçüler koymuştur. Şayet Müslümanlar Hz. Peygamberin kendi dönemindeki giydiği giyseleri giyme zorunda kalsalardı çok meşakkatli durumlar oluşurdu.

☀ **Hadislerde mündemiç olan amaç ve ilkelerin tesbitinin önemiyle ilgili örnekler ;**

ÖRN 1: Hadislerde **sadaka-ı fıtır** arpa,buğday,hurma veya kuru üzüm gibi yiyeceklerden 1 sa’ vermesi şeklinde belirtilmiştir. Bazı mezhepler hadisin lafzına takılmış fıtır sadakasının mutlaka yiyecek cinsinden verilmesi gerektiğini savunmuş **Hanefiler ise** bizzat yiyeceklerden olabileceği gibi depğeri para şeklinde de verilebilir . **Hadisin amacı** fakirlerin ihtiyacını gidermek olduğunu düşünürsek günümüzde fıtır sadakasın para cinsinden verilmesi fakirlerin daha çok işine yarar. Ayrıca sadakanın miktarıda hadisin amacına uygun belirlenmelidir. Ve bu şekildeki uygulama birçok problemide ortadan kaldırır. Dolayısıyla hadisin lafzına ve zahirine takılmaksızın muhtevadaki mündemiç amacı yakalamay çalışmak daha isabetli ve doğrudur.

ÖRN 2: Hz.Peygamber dürüst ticaret yapmayı aldatmaya yeltenen kişiler için **“Aldatan bizden değildir “**buyurmuştur. Şarihlere göre hadisteki muradın kişinin dinden çıkacağı manasına gelmemesidir. Esas olan o kişinin hareketi bizim ahlakımızdan , fiilerimizden değildir. demek istemiştir. Aynı şekilde Müslüman elinden ve dilinden başkalarının emin olduğu kişidir. Muhacirde Allahın nehyettiği şeylerden sakınan kişidir. ” hadisinde övgüye değer Müslümanın ve muhacirin ancak bu sıfatları taşıyan kişi olduğu anlatılmakta yoksa Müslüman değildir diyemeyiz. **Müslümanların en efdali** Allahın ve insanların hukukunu bir arada gözeten insanların namuslarını koruyan kişidir. Muhacirlerin en efdali vatanından hicretle birlikte Allahın haram ettiklerini terkter.

+ Hırsız mümin olduğu halde hırsızlık yapamaz , zani mümin olduğu halde zina edemez.sizden biriniz mümin olduğu halde içki içemez’’ buyrulur. Alimler zahirde itikadi boyutu olan hadisteki muradın imandan çıkma olmadığı mananın sakındırma , uyarma olduğunu açıkça ifade etmişlerdir. Ve kamil bir imana sahi olmadığı anlatılmak istenmiştir. Mümin olamaz, mümin değildir ifadeleri kamil iman manasında tevili gerekir. İtikadi yönü olan hadsileri lafzi ve zahiri şekilde yorumlamak kişiyi hadisin amacının dışına çıkarır. Hz. Peygamber hayatı boyunca büyük günah işleyeni tekfir etmemiş mürted hükümlerini bu kişilere uygulamamıştır.

+ Sizden biriniz kendisi için istediğini kardeşi içinde istemedikçe iman etmiş olamaz.

+ Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olamazsınız

+ Emanete riayeti olmayanın imanı yoktur

+ Kötülüklerinden komşusunun emin olmadığı kimse mümin olamaz

+ Kul zina ettiği zaman iman ondan çıkar ve başının üstünde gölge gibi durur. O ameli bıraktığı zaman iman tekrar kendisine döner

Hz. Peygamber hayatı boyunca büyük günah işleyeni tekfir etmemiş mürted hükümlerini bu kişilere uygulamamıştır.

+ Allahtan başka ilah olmadığına Muhammedin onun kulu ve elçisi olduğuna tüm kalbiyle şehadet getiren hiçbir kul yoktur ki Allah onu cehenneme haram kılmamasın

+ Bana Cibril geldi ve ümmetimden herkim Allaha hiçbir şeyi Allaha ortak koşmayarak ölürse cennete girecektir diye müjdeler Ebu Zer zinada etsede hırsızlık yapsadamı Kim Lailahe illallah derse o kişi zinada etse hırsızlıkta yapsa sonunda yine cennete girecektir.

ÖRN 3: Hz. Peygamber çöplük , mezbahane , kabir , yol kenarı , hamam , deve ahır , Kabenin üzeri olmak üzere 7 yerde namaz kılmayı nehyetti. Bunun nedeni şöyle açıklanır. Hamamın temiz olmaması , kabirde cesetlerin toprağa karışması , çöplük , mezbahane , yol kenarlarında aynıdır. Şayet buralar temiz olursa namaz kılmakta sakınca görülmez. Yol kenarında yasak olmasının başka sebebi yoldan gelip geçenlerin namaz kılını meşgul etmesindendir. Yoksa konumlarından dolayı değildir. bu yerlerin temiz olan köşelerinde namaz kılmakta bi beis yoktur.

ÖRN 4: “Ölen kişi ehlinin arkasından ağlaması sebebiyle azap görür ” Hz. Aişeye arz edilince O , hiçbir günahkar bir başkasının günahını çekmez. (**FATİR/18**) ayetine aykırı bularak hadisin kafirler için olduğunu söylemiştir. Hadisin arka planındaki tarihi bağlamıyla ilişkilendirenler cahiliye döneminde müşrikler ölünce arkalarından kendileri için ağlanması ve yakapaça dağıtılmasını vasiyet ederlerlerdi . bu hareket islama aykırıdır. Bu şekilde hareket edilince ölen kişi günahı hakeder. Azabın artması başka birinin günahıyla değil kendi günahı sebebiyledir.

ÖRN 5: İyi amel yapan kişinin cennete gideceği kötü amel yapanın cehenneme gideceği şeklinde beyanlar vardır. Bu tür hadislerde verilen mesaj ; İyi amel işleyen kişi sevap alıp karşılığında cenneti kazanır ancak affedilmemiş günahları varsa cezasını görecektir. Kötü amel işleyen affedilmezse günahının karşılığında cehenneme girer. İmanla ölüp cehennemde cezasını çekince cennete gidecektir.

ÖRN 6: Pekçok cennet cehennem tasviri vardır. İtikadi anlayışımıza göre cennet cehennem mahluk olduğu kesin olup mekan açısından meçhul olup faal halinde değildir. Faal olmaları kıyamet , hesap, mizan sıratından sonra olacaktır. . Hz. Peygamberin anlatımlarında sanki buraların faal durumda olduğu gözlemlenir. Bu tasvirler istikbal sigalarıyla ve mazi sigalarıyla anlatılır. (bana gösterildi . bana arz olundu. Bana cennet ve ehli gösterildi. Cehennem bana gösterildi.)bu tarz mazi sigaların kullanımı onların faal duruma geçmediğini bildiğimizden sigaları istikbal olarak anlamalıyız aksi halde yanlış anlamış oluruz.

✨ Yanlış anlamalara meydan vermemek için Sünnetin değiştirilerek zamana uydurulması değil Sünnetin gerçek manasıyla kavranarak vasıta ve gaye , şekil ve öz değişen ve değişmeyen tayin edilerek anlaşılması hayata aktarılması asıl esas olmalıdır. Mesela sureti yasaklayan hadislerdeki Sünnetin niçin yasaklandığını o günkü inanç problemleriyle yasağın alakasını iyi tespit etmezsek bugün bazılarının inandığı gibi fotoğraf çekirmenin caiz olmayacağı sonucuna ulaşırız.

Hadis metni okuyunurken o hadisin doğru anlaşılmasını kolaylaştıran ve dikkat edilmesi gereken hususlar:

- 1) Hadisteki kelime ve cümlelerin dil ile olan ilişkisi
- 2) Hadisteki tek tek kelime ve cümlelerin, hadisin tamamı ile olan ilişkisi
- 3) Bir hadisin aynı konudaki tüm hadisler ve o husustaki uygulamalar ile olan ilişkisi
- 4) Hadisin Sünnetin geneliyle olan ilişkisi
- 5) Hadisin başta Kuran olmak üzere dinin bütünü ile olan ilişkisi

8- HZ. PEYGAMBERİN HADİSLERDE KULLANDIĞI ANLATIM ÜSLUBU

❧ Hz. Muhammed'in dilini ve üslubunu iyi şekilde tespit etmeden hadislerin doğru anlaşılması mümkün olamaz. Dil ile insan arasında insan ile konuşma tarzı açıklama usulü arasında önemli ilişkiler mevcuttur. Arapçayı çok iyi konuşan ve konuşmalarında edebi sanatlarına yer veren ve **CEVAMİUL KELİM** (az sözle çok mana ifade etme) lakabını alan Hz. Muhammed'in üslup ve anlatım tarzında açık ve yalın cümlelerle dolaysız anlatım olduğu gibi , Arap dili ve edebiyatında yeralan istiare, mecaz, kinaye , darb-ı mesel gibi dolaylı anlatımda vardır.

- ❧ Hadislerin dinleyenlerin kalp ve zihinlerine yerleşmesi için teşbihler , kıssalar, temsili hikaye , canlı tasvirlerde kullanılmıştır.
- ❧ Çokluk-azlık, uzaklık-yakınlık, imkansızlık gibi şeyleri ifade eden kinayelerde vardır. Rakamlar,mesafeler, ölçü ve tartı birimleri kinayelerin başlıca malzemesidir. (Miskali zerre, hardal tanesi, iğne ucu, yarım hurma, karış, arşın, deniz köpüğü)

A) Doğrudan (Yalın) Anlatım / Dolaysız

■ **Doğrudan Anlatım** : Hakiki mananın dışına çıkılmaksızın hadislerin ilk bakışta , kolaylıkla, açık ve net şekilde anlaşılmasıdır. Doğrudan anlatımla olan hadisler dolaylı anlatımlı hadislerden fazladır .

■ Dolaysız anlatımdan kasıt sözü dolaştırmadan ifade edilecek hakikatin açık ve yalın şekilde bildirilmesidir.

■ En çok Rasulun **açık emir ve yasaklarında ,geçmiş gelecek ve mevcut durumla ilgili öğretici haberlerinde ,hutbelerinde, yazışmalarında vasiyetlerinde** görülür.

ÖRN : Nerede olursan ol Allahtan kork ,Kötülük işlersen hemen arkasından iyilik yap ki o kötülüğü silip süpürsün.insanlarla güzel geçin.

+ İki nimet vardır ki insanların çoğu bu nimetleri kullanmakta aldanmıştır : Sıhhat ve Boş vakit .

+ Allah Teala yemek yedikten veya bir şey içtikten sonra kendisine hamd eden kuldan hoşnut olur.

+ Allahım Seni zikretmek , Sana şükretmek , Sana güzelce ibadet etmek üzere bana yardımcı ol .

+ Kardeşini güler yüzle karşılama dahi olsa hiçbir iyiliği küçük görme.

+İnsanların en hayırlısı ömrü uzun , ameli güzel olanıdır.

+ Sizden biriniz insanlara namaz kıldığı zaman hafif tutsun.Çünkü onların arasında zayıf, hasta , ihtiyaç sahibi ve yaşlılar vardır. Herhangi biriniz kendi başına namaz kıldığında ise dilediği kadar uzatsın

B) Dolaylı Anlatım

♥ **Dolaylı Anlatım** : Bir hakikati ifade etmek için , onu anlaşılır kılmak veya zihinlere ve hayata yerleştirmek için başvuru olan anlatım tarzıdır.

♥ Hz. Muhammed din dilinin bütün çeşitlerine , teşbih , tenzih, temsil, sembolik ifade ve üslupların tamamına başvurmuştur. Ayrıca bizatihi ümmetine emreden veya sarih ifadelerle yasaklayan hadislerin yanısıra çok serbest ifadelerde kullanmıştır.

♥ Edebi tasvirler,teşbih, temsil,mecaz,istiare,kinaye,meseller kıssalar ilk akla gelen tarzlardır.

♥ Dolaylı anlatımlı hadislerde dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri hakiki ve mecazi manaları doğru tespit etmektir. Konunun önemine binaen bu sahada müstakil çalışmalar yapılmıştır. **ŞERİF er-RADİ : El- Mecazatün-Nebeviyye**

♥ **Mecaz** : Bir sözün kendi anlamının dışında başka bir anlamda kullanılmasıdır. Hadislerde hayli çoktur. Dil ve usul açısından mecaza hamletme imkanı olduğu halde hakiki manaya hamletme akla,hisse,müşahedeye terstir diyerek hadisi reddetmek sağlıklı araştırma kaideleriyle bağdaşmaz.

♥ Muhtevasında mecaz buluna hadislerden örnekler

ÖRN 1: Uhud dağıyla ilgili " **Bu bizi seven bir dağdır , bizde onu severiz ."** **HATTABİ** : Mecazıdır. Muradın Medine ahalisi ve sakinleri olduğunu belirtir. Bu görüşünü Köye sor (**YUSUF / 52**) ayetiyle destekler . Ona göre Köyden maksat köy ahalisidir.

ÖRN 2: İnfakın fazileti ve çalışarak kazanmaya teşvikle ilgili "Üstteki el alttaki elden daha hayırlıdır." Üstteki elden kasıt veren , alttaki elden kasıt alan kişidir.

ÖRN 3: "Beni kar,su ve soğuk ile yıka" Hadisten kasıt beni günahlardan temizle. Duadaki kar, su, soğuğu günahlardan temizlemede mübalağa yapmak için zikretmiştir.

ÖRN 4: " Kişi içinde öldüğü elbieyle dirilir." Elbiseden murad kişinin amelidir. Kişi hangi amel üzere öldüyse o amel üzere dirilir. İnsanlar yalınayak ve çıplak olarak diriltilecektir , hadisi bunu destekler. Araplar filan temiz veya kirli elbiselidir deyince o kişi temiz kalpli ayıplardan uzak olduğu ya da aksini kastederler.

ÖRN 5: “Kadınlara iyi muamele edin , çünkü kadınlar kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri tarafı üst kısmıdır .düzeltmeye kalkışırsanız kırarsınız , tamamen terkiderseniz eğri kalır. Kadınlara hayırla muamele edin .

KAZANLI ALİM MUSA CARULLAH BİLGİYEL : Hadisten kasıt hanımların hassas,nazik,ince ruhlu,nazenin olduklarını ,onlara zulmetmemek, hukuklarına saygı göstermek, varsa kusurlarını affetmek, cefalarına katlanmak olduğunu söylemiştir.

ELMALILI HAMDİ YAZIR : Ey insanlar sizi tek bir candan yaratan ondan eşini vareden (NİSA /1) ayetini tefsirde bu hadise yer verip mecazi manada kadının tabiatının erkekten farklı olduğunu izah edip bunun teşbih olduğunu belirtmiştir. Varyantlarından **Kadın eğe kemiği gibidir** hadisi bu mecazi manayı destekler.

ÖRN 6: Ramazan orucunun faziletiyle ilgili “**Oruç kalkandır**” hadisi mecazi manada orucun kalkan olması insanı günahlardan koruyan bir kalkan mesabesindedir. “**imam (devlet başkanı) kalkandır**” hadisinde imam insanı her türlü tehlikeden ve cehenneme götürecek şeylerden korur.

+ Cennet kılıçların gölgesi altındadır.

+ Cennet annelerin ayakları altındadır.

+ Evim ile minberim arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir.

+ Müezzinler kıyamet gününde boyunları en uzun olan insanlardır.

♥ Birgün Hz. Peygambere hanımları kendisine içlerinden hangisine ilk önce kavuşacağını sorduklarında : Kolu en uzun olanınızdır cevabını verdi . Hanımları kollarını uzatarak ölçmeye başladılar. Halbuki Rasulun uzun koldan kastı cömertlikti. Kendisine ilk kavuşan en cömert hanımı Hz. Zeynep olmuştur.

NEVEVİ : Hadisin mecazi mana içerip gerçektende ilk vefat eden en cömert hanımı Hz. Zeynep olduğu Araplarda bu tür kullanımın yaygın olduğu cömert olana eli kolu uzun cimriye eli kolu kısa tabirlerini kullandıklarını ifade etmiştir.

♥ Hadislerde Kinaye ve Darbı Mesellerede rastlanır. Nafile ibadetlerin faziletiyle ilgili “**Siz bıkmadıkça Allah bıkmaz.**” manası siz amel etmekten bıkmadığınız sürece Allah size mükafat ve sevap vermeyi terketmez demektir. Aksi halde Allaha yaratıkların bir özelliği olan **bıkma fiilini** izafe etmiş oluruz. Allah bundan münezzehtir. Hadiste **MELAL kelimesi Terketmedir.**Çünkü bir şeyden bıkan kişi ondan yüz çevirip ,terkeder. Bu kelime **KİNAYE** olarak kullanılmıştır.

♥ **Kafir yedi mide ile mümin ise tek mideyle yer.** Hadiste Mümin ile Kafir **DARBI MESEL** ile anlatılmış. Müminin dünyadaki züht halini kafirin dünyaya olan hırsını bu şekilde beyan etmiştir. Mümin yediği zaman birşeyi azık olarak ihtiyaç duyduğundan yer, kafir ise zevk ,haz ,hırsından dolayı yer. Dolayısıyla mümini az bir yiyecek doyururken kafiri çok daha fazla yiyecek doyurur. Burada müminin damak tadı olmadığı , yemeklerden lezzet almadığı anlaşılmalıdır.**Kafir için dünya ve içindekiler herşey olup amaçtır, mümine ise araçtır.**

♥ **Darb-ı mesel ihtiva eden örnekler**

+ “Kim bir kuş yuvası kadar bir mescid binâ ederse, Allah da ona Cennet’te bir binâ yapar.

+ “ Hakiki pehlivan, güreşte galip gelen değildir, Ancak kızgınlık anında nefsine sahip olan kişidir.

+ “Mümin bir delikten iki defa ısırılmaz”

♥ Hz. Peygamber (sav.), hadislerde bazı konuları, zihinlerde daha kalıcı olabilmesi ve konunun daha iyi anlaşılması için **TEŞBİH ve TASVİRLERLE** anlatmıştır.

+ “Dünya mü’minin zindanı, kâfirin de Cennet’idir”

+ “Cennet’e girecek bir kısım insanlar vardır ki, onların kalpleri kuş kalbi gibidir.”

+ “Cennet size, ayakkabılarınızın bağlarından daha yakındır. Cehennem de öyledir.”

+ “Ölüm insana pabucunun bağından daha yakındır.”

+ “Mü’minin mü’mine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sımsıkı kenetleyip tutan binalar gibidir.”

+ “Ramazan geldiğinde Cennet kapıları açılır, Cehennem kapıları kapanır, şeytanlar da bağlanır.”

+ “Sizden birisi uykusundan uyandığı zaman burnunu üç defa su alıp versin . Çünkü şeytan onun genzinde geceler.”

+ “Mü’minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücûda benzerler. Vücûdun bir uzvu hasta olduğu zaman diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.”

+ “Benimle sizin durumunuz ateş yakıpta ateşine cırcır böcekleri ve pervaneler düşmeye başlayınca onlara engel olmaya çalışan adamın durumuna benzer. Ben sizi ateşten korumak için kuşaklarınızdan tutuyorum. Siz ise benim elimden kurtulmaya ateşe girmeye çalışıyorsunuz.”

+ Söyleyiniz sizden birinizin kapısında her gün içinde beş kez yıkandığı bir nehir olsaydı kirinden bir şey kalır mıydı? Ashab “Onun kirinden hiçbir şey kalmazdı ” dediler. Hz Peygamber de, “işte beş vakit namazın misalidir. Allah bu beş vakit namazla hataları siler.

♥ Hz. Peygamber hadislerde bazı konuları, zihinlerde daha kalıcı olabilmesi ve konunun daha iyi anlaşılması için **KISSALAR ve TEMSİLİ HİKAYECİKLER** anlatmıştır. Bunlar sayıca çok fazla değildirler. Kissalar gerek rüyada gerekse uyanırken Rasulun yaşadığı tecrübeler , gaybi kissalar,tarihi kissalar, temsili kissalara yer alır.

♥ Hz. Peygamber hadislerin kalıcı ve doğru anlaşılması için Kuran ayetlerinde olduğu gibi **MÜTEŞABİHATTAN** olan bazı hadislerde vardır. Tıpkı müteşabihat ayetleri zahiri mana dışında nasıl tevil ve tefsir ediliyorsa hadisleride aynı şekilde anlamak yorumlamak zorundayız. Ayet ve hadislerde geçen nefis, yed (el), vech (yüz), ayn (göz), rici (ayak),gelmek-gitmek,dünya semasına inmek,arşı istiva etmek, gülmek ,sevinmek gibi Allahın sıfatları olan konuları uygun tevil ve tefsirle anlaşılır hale getirmek gerekir.

ÖRN : “Yüce Allah her gece yarısından sonra dünya semâsına iner ve şöyle seslenir: Her kim duâ ederse duâsına icâbet ederim, her kim benden bir şey isterse istediğini yerine getiririm, her kim mağfiret dilerse onu affederim .İniş ve çıkış, mecâzîdir. Aksi takdirde Yüce Allah’ı yaratıklara benzetmiş oluruz. Hadiste Allah’ın kullarına karşı rahmet kapısının her zaman açık olduğu ve kullarına her zaman yakınlığı vurgulanmak isteniyor.

ÖRN : “Âdemoğullarının kalpleri Rahman olan Allah’ın parmaklarından iki parmağı arasında bir kalp gibidir. Onu dilediği şekilde değişikliğe uğratar.” Parmaktan kasıt Allah’ın kudretidir.

ÖRN : “Kulum Bana bir karış yaklaştığı zaman Ben ona bir arşın yaklaşıyorum; o bana bir arşın yaklaşıncı ben ona bir kulaç yaklaşıyorum; O bana yürüyerek geldiği zaman ben ona koşarak varırım.”

+ “Yüce Allah gündüz günah işleyenin tevbesini kabul etmek için geceleyin, elini açar. Geceleyin günah işleyenin tevbesini kabul etmek için de gündüzün, elini açar

+ “Allah sadakayı avucuna alır ve büyütür.”

+ “Allah, biri öbürünü öldürüp birlikte Cennet’e giren iki kişiye güler. Onlardan biri Allah yolunda savaşmış, şehid olmuştur. Allah, sonra da kâtilin tevbesini kabul etmiş, katil de Müslüman olmuş ve Allah yolunda savaşmış, şehit olmuştur.”

♥ Arapların kendilerine mahsûs zâhirî mananın dışında kullandıkları bazı kelime, rakam ve deyimler de vardır. Bunların ne manaya geldiği bilinmediği takdirde kişiyi yanlış anlamalara götürebilir. Hadis ve âyetlerde geçen bazı sayılar, mecâzî mananın dışında çokluğu ifade etmek için gelebilir.

ÖRN : Arap toplumunda 7-70-700 gibi 7 ve katlarıyla ilgili sayıların mecâzî çokluk için kullanılmış. Günümüzde 40 sayısında olduğu gibi. Hz. Peygamber bununla hadisdeki önemi kalıcılığı amaçlamaktadır.

ÖRN: “Her kim bir iyilik yaparsa ona, ondan yedi yüze kadar sevap yazılır.” “yedi yüze kadar” lafzının bir şeyi çok gösterme, kat kat verme manasına geldiği, sadece bu sayıya hasretme manasının olmadığı ifade edilmektedir. Ayette “Onlar (münâfıklar) için yetmiş kez istiğfar etsen Allah onları asla affetmeyecektir.(**TEVBE/80**) Peygamber münâfıklar için 70 demesi 71 defa istiğfar ederse onları Allah’ın affedeceği manası anlaşılmalıdır **Esas mana;** duâ ve istiğfarlar çoğalsa bile münâfıkların Allah’ın affına kesinlikle mazhar olamayacaklarıdır.

+ “Kim zımmîlerden birini öldürürse o kişi Cennet’in kokusunu duymaz. Halbuki Cennet’in kokusu yetmiş yıllık mesafeden duyulur.”

+ “Kim hakkı olmadığı halde başkasına ait bir toprak parçasını gasbederse kıyâmet günü o yerin yedi kat toprağı o kişinin sırtına yüklenir.” Sayıları çokluk manasındadır.

♥ Bazı hadislerde geçen sayıları o konunun, belirtilen sayıdan ibâret olduğunu anlamamak gerekir. Sayıların kullanılışı amaçlarını da iyi bilmek gerekir. **Hadislerde geçen sayılar asıl değerlerinde kullanıldıkları gibi, çokluk manasında mecâzî manada da kullanılmaktadır.**

+ “Üç kişi vardır ki, kıyâmet gününde Allah onlarla konuşmaz..” “Münâfığın alâmeti üçtür.” “Beş şey fitrattandır.”“Müslümanın müslüman üzerindeki hakkı beştir

♥ Aynı konudaki hadisleri prçacı değil bütün olarak değerlendirmelidir. Genel olarak **ibâdet ve hukuk yönüyle ilgili hadislerdeki** sayıların **hakiki manada** kullanılır. Bunların dışında geçen sayıların anlamı hakiki mananın dışında ve belirli bir rakama hasredilmemelidir. **Beşerî münâsebetler ve sosyal hayat ile ilgili** hadislerde alt ve üst sınırdaki verilen rakamların tahdit ifade etmediği anlaşılır . Çünkü aynı muhtevadaki hadislerde sayılar birbirinden farklı zikredilmektedir

9- HADİSLERİN BAĞLAYICILIK SORUNU

♪ Sahabe hadislerin bağlayıcılığının olup olmadığı konusunda tartışmalar yaşamış bu tartışmalar günümüzde de devam etmektedir.

A- Sünnetin Bağlayıcılığı

♪ Sünneti daha doğru anlayıp yanlışla düşmemek için hadisler arasında bağlayıcı olanla bağlayıcı olmayanı yerel olan ile evrensel olanı ayırt etmek gerekir . islam'ın teşri'de ikinci kaynağı Sünnet olduğundan genel anlamda Sünnet bağlayıcıdır.

♪ **Esas ihtilaf**, Sünnet'in tamamı mı bağlayıcıdır yoksa bir kısmı mı bağlayıcıdır? şeklindedir. Hz. Peygamber'in , emirleri, yasakları, yemesi, içmesi, oturması, kalkması, giyinip-kuşanması, kendine mahsus özel zevkleri gibi işlerinin tamamına uymamız gerekli midir, değil midir? Bunlardan hangilerinin şahsını, hangilerinin ümmetini ilgilendirdiğini iyi tespit etmek zorundayız. Çünkü baba, dede, aile reisi, muallim, devlet başkanı, hakim peygamber olarak davranışları ,sözleri vardır. Hangi sıfatla söylediği ve yaptığı tespit edilmelidir ki, bağlayıcı olan ile olmayan Sünneti ortaya çıkmış olsun. Hz. Peygamber'in beşer olarak yaptığı işler, yaşadığı toplum ve coğrafya şartlarının gereği olarak o bölgenin geleneklerine göre yapmak zorunda olduğu iş ve hareketler vardır, Ve O'nun kendisine mahsus "**Hasaisu'n Nebi**" dediğimiz ümmetini bağlamayan özel durumları da vardır. Örneklerden anlaşılıyorki Peygamberimizin her sözü her davranışı bağlayıcı değildir.

ÖRN 1: "Bende bir insanım. Size dininizle ilgili bir şey emrettiğimde onu alın; size kendi görüşümden bir şey emrettiğim zaman (bunları almayabilirsiniz,çünkü) bende nihayet bir insanım." Hurma aşılama konusunda **"Şüphesiz ben bir tahminde bulunmuştum. Beni kanaatimden dolayı sorgulamayın. Fakat ben size Allah'tan bir şey bildirirsem onu alın. Çünkü ben asla Allah adına yalan söylemem"**

ÖRN 2: Gıyle hadisinde Hz. Muhammedin emzikli kadınlarla cinsel temasta bulunmayı menetmeyi düşündüğünü sobra İranlıların ve Bizanslıların bunu yaptıkları halde çocuğa bir zarar gelmediğini öğrenince yasaklamaktan vazgeçmiştir.

ÖRN 3: Bedir savaşında **Hubâb b. Münzir'in**, Hz. Peygamber'in savaş için belirlediği konaklama yerinin uygun olmadığını görmüş.bu mevzilenmenin vahyin rolünün olup olmadığını sormuş Hz. Peygamber kendi görüşüyle seçtiğini öğrenince Hubâb b. Münzir O'na alternatif görüş beyan etmiş Rasulullahta kendi görüşünden vazgeçip Hubabın görüşünü kabul etmiş.

ÖRN 4: Sahabe hanımlarından Berire âzâd olunca kocası istemediği halde buşanmak ister . Muğis konuyu Hz. Peygambere iletip yardımcı olmasını ister . Berire'den boşanmamasını Kocasına geri dönmesinş talep eder. Berire Hz. Peygamber'e : Bana emirmi veriyorsunuz Ey Allahın Rasulü ...Hayır sadece aracı oluyorum diye cevap verir. Berire boşanmada ısrar edip boşanır.

ÖRN 5: Hz. Peygamber namazda iken nalinlerini çıkarır Sahabede aynı hareketi yapar. Rasulullah bunu neden yaptıklarını sorunca : Senin çıkardığını gördük bizde çıkardık. Hz. Peygamberde Cibril bana nalinimde pislik olduğunu haber verdi. Diye buyurmuşlardır.

CESSAS : Şayet Hz. Peygambere her durumda uymak gerekseydi Hz. Peygamber sahabenin bu hareketini reddetmezdi .

♪ Hz.Peygamber'inde bazı özel zevkleri de vardır. Sevdiği ve sevmediği yemekler, içecekler söz konusudur. Örneğin, keler yemeğini yemezdi. Sahabe, bunun dinle irtibatını kurarak haram olup olmadığını sormuş, O'da haram olmadığını, bu yemekten hoşlanmadığını ifade etmiştir. Sahabe'nin, keler etini yemesi bu konuda örnek almadığını görülür . Hz. Peygamber tirit yemeğini çok severdi. Kabağı hurma ile yemesi , soğuk tatlıyı (bal şerbetini) sevmesi , tatlı ve balı sevmesi özel zevklerindendi.

♪ **Ebu Eyyüb ei-Ensarî'nin** ikram ettiği bir yemeği içerisinde sarmısak olduğu gerekçesiyle yememesi üzerine Ebu Eyyüb, "Ey Aiih'ın Rasulü o haram mı?" diye sormuş, Hayır, lakin ben kokusundan dolayı ondan hoşlanmıyordum" cevabını vermiştir.

♪ Örneklerde tirit yemeğini her müslümanın sevmesi veya keler yemeğini sevrnemesi gerektiğini söylemek veya bu yiyeceklerde bir bağlayıcılık olup olmadığını düşünmek gereksizdir. Hz. Peygamber'in kendi şahsi zevkleri arasında yer alıp, başkalarını bağlamaz. insan olarak maddi ihtiyaçlarını karşılamada yaptığı işler, ev işleri, def-i hacet, ev edinme, tedavi olma, yeme-içme, o zamanın şartlarına göre yapılmış evlerde oturması ve o zamana mahsus ev eşyalarını kullanması bütün bunların hepsi ibahaya delalet eden hareketler olup bağlayıcı değildir.

AHMED NAİM : "Fiillerden murad, Hz. Peygamberden sadır olmuş işlerdir ki, bunların bir kısmına ittiba' ile yükümlüyüz. insan olarak, yaratılıştan kaynaklanan yahut hassa-i nebeviyyeleri olmak üzere kendilerinden sadır olan ittiba ile emrolunmadığımız işler de nebevl fiiller cümlesindendir. Fıkıh ilminde bu ikinci kısım fiiller mevz-i bahis değilse de, hadis ilminde bahis mevzuudur.

♫ " Hz. Peygamber'in kendisi, belli bir dönemde, kültür ve coğrafyada yaşamış tarihsel bir şahsiyettir. Görevi ve bilgi kaynağının zorunlu bir neticesi olarak kendisinden aktarılan bilgilerin önemli bir kısmı, zaman ve mekan kaydı bulunmaksızın insaniği hidayete, saadete ve Cennet'e götürecektir evrensel bilgiler, gerçekler ve talimatlar ise de, bir kısmı tarihseldir. Bu durumda Hz. Peygamber' e atfedilen bütün rivayetlerin gerçeklik, bağlayıcılık ve evrensellik açısından aynı olmadığını söyleyebiliriz. Nitekim bu ayırım zaman zaman Hz. Peygamber tarafından da yapılmıştır. Bazı söz ve hareketlerinin vahiyle alakaı olmadığını, kendi şahsi görüş ve hareketler olduğunu belirtmiştir.

♫ Peygamber Rasul ve kuldur. Onu parçacı metodla yani ya Rasul kimliğini esas alıp kulluğunu devre dışı bırakma yada Kulluk kimliğini esas alıp Rasul kimliğini görmemezlikten gelme. İfrat ve tefrite düşülerek ya tamamen bağlayıcı yada tamamen bağlayıcı olmama anlayışları ortaya çıkar .bu iki zıt anlayışın bir ortak noktada uzlaşması gerekir. Bu orta yol en makul ve tutarlı yoldur.

♫ Sünnet'e uymak, robot gibi taklit etmek değildir. Sünnet ortaya konurken, anlatılırken , uygulanırken onun bağlayıcı olan ve olmayan türleri olduğunu ve bunları birbirinden ayırt etmek büyük bir önem arzeder . Dolayısıyla Sünnet'in bağlayıcılık açısından sınıflandırılmaya tabi tutulması konunun daha doğru anlaşılması açısından bir nevi zorunluluktur. Sahabenin bir kısmı Sünnet'i, bağlayıcıik açısından aynı görmemiş değişik yönlerden değerlendirmeye tabi tutmuştur.

B- Sahabenin Bağlayıcılık Açısından Sünnet'e Yaklaşımı

1.YAKLAŞIM :

☞ Hadisleri anlamada lafza ve rivayete öncelik tanımış, Sünnet'i anlamada şekilci davranmıştır. Bağlayıcılığı önemsemeyen sahabe, hadise duygusal anlama yöntemiyle yaklaşmış akıl ve tefekkür yerine, sevgi boyutunu ön plana çıkarmış ve her davranışını Sünnet görmeye onu tatbik etmeye meyyal olmuştur.

☞ Bu anlayış tarzını benimseyenler, Hz. Peygamber'in bir işi hangi amaçla ve vasıfla yaptığını, davranışının sebep, illet, hikmet ve maksadını araştırmadan Onu sözü zahiri neyi ifade ediyorsa , sadece onu anlamışlar, ne demek istediğini" ve "neyi amaçladığını" değil, yalnızca "ne dediğini" esas almışlar ve amel etmişlerdir."

☞ Bu görüşteki sahabilerin başında **Abdullah b. Ömer , Ebu Hureyre , Abdullah b. Amr b. As , Ebu Zerr ei-Gıfari** gibi sahabiler gelir.

ÖRN : **Abdullah b. Ömer**, Hz.Peygamber'in hacca giderken ihtiyaçtan dolayı konakladığı Muhassab denilen yerde konaklamıştır. ibn Abbas ve Hz.Aişe'nin bulunduğu bir grup, bunun Sünnet'le bir ilgisinin olmadığı görüşündedir. Hz. Peygamber'in sabah namazının sünnetinden sonra sağ yanı üzerine yatması sahabe tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bazıları bunu Sünnet bazıları da Sünnet'in dışında tabii bir olay olarak telakki etmiştir.

☞ Hz.Peygamber, yatma işini cibilli (yaratılış) tan ya istirahat ya yorgunluk veyahut zamanını o şekilde değerlendirme isteğiyle yapmış olabilir

☞ **Yaygın olup takriri hadise örnek :** Hz.Peygamber, Ahzab (hendek) muhasarası kaldırıldıktan sonra bir grup sahabeyi Kurayza Oğulları Yahudilerine gönderirken şu talimatı verir: "Herkes ikindi namazını Kurayza Oğulları yurdunda (topraklarında) kılsın." Yolda giderken sahabenin bir kısmı, namaz vaktinin geçeceğini düşünerek yolda namazlarını kılmalarında bir beis görmemişler, diğer kısım hadisin zahirine bakarak namaz geçse dahi Kurayza Oğulları yurduna varmadıkça -emir gereği- namazı kılmayacaklarını belirtmişlerdir. Olay Hz.Peygamber'e gelince O, hiç kimseyi kınamadı ve ayıplamadı. Hadisin anlaşılmasıyla farklı iki anlayış ortaya çıkmıştır.

1. Grup: Hz.Peygamber'in kastının **namazın mutlaka emrettiği yerde kılınması olmadığını, bilakis emrettiği yere en kısa zamanda acele olarak gidilmesi gerektiğini** hesaba katarak hadisteki esas manayı ve amacı yakalamaya çalışmışlardır.

2. Grup: Hadisteki mana ve amacı düşünmeksizin **hadisin salt zahirine ve lafzına göre hareket etmişlerdir.** Bu anlayıştaki sahabenin yaklaşım tarzında yiyeceklerle karşı tutumlarıyla ilgili her hangi bir yiyeceği sevip sevmemek, ona karşı iştah duyup duymamak, tamamen insanın zevk, iştih ve damak zevkine göre değişiklik arzemesine rağmen, bazı sahabillerde görüldüğü üzere yiyecekleri sırf Hz.Peygamber sevdi diye sevmek veya O, hoşlanmadı diye hoşlanmamak gibi ilginç tavırlarına rastlanır

☞ Hz. Peygamber'in fiillerine zaman ve mekan unsurlarıyla ittiba eden **ibn Ömer ve bazı sahabiler**, taabbüd kastıyla, şer'an Sünnet gördükleri için değil, Rasulullaha olan sonsuz muhabbetlerinden şevkle, yaptığı bir ibadeti, ifa ettiği yer ve zamanda yapmak suretiyle şeklen ona benzemeyi ve bununla tatmin ve teselli olmayı arzularak ittiba ettiler. **Bu tutum aşık olmaya benzer.** Aşık olan, aşık olduğu kişiye, onun eşya ve hareketlerine sırf aşkından dolayı aşırı derecede bir sempati duyabilir. Sevdiği kişinin bazı hareketlerini yadırgansa dahi tıpatıp taklit de edebilir. Kişiye bunu niçin böyle yaptığı sorulunca karşı tarafa duyduğu aşırı sevgisinden dolayı yaptığını söyleyecektir.

☞ Günümüzde bazı kişiler Hz.Peygamber'e sevgi boyutuyla yaklaşarak bağlayıcı olmayan Sünnet'e tıpa tıp uymaya çalışabilirler. Başkalarına bu tür hareketleri Sünnet diye dayatmadıkları sürece kendilerine hoşgörüle davranılmalıdır. **"Bu tür şekli ittiba veya taklidin en mahzurlu tarafı, teberrüken yapılan bu teşebbüsün, daha sonraki nesiller tarafından yanlışlıkla müstehab, hatta Sünnet olarak algılanabilmesidir."** Çünkü bu anlayıştaki sahabiler, Rasulün herşeyine tıpatıp uymayı ve ittiba etmeyi kendilerine şiar edinmişlerdir. Onlar, hiç bir ayırım yapmaksızın bütün hareket ve fiillerine uyma konusunda hırslı idiler.

2.YAKLAŞIM :

⇒ Hz. Peygamber'in ne dediğini değil ne demek istediğini araştırmış, her rivayeti olduğu gibi kabul etmemiş, O'nun her yaptığını Sünnet kategorisine sokmamıştır. Anlamada istinbat ve fıkıh melekelerini bırakmayan sahabeler, hadislerin Kur'an ve islam'ın temel ilke ve esasları doğrultusunda anlaşılmasına özen gösterip sünnetinin kaynağının, gerekçesinin, maksadının ne olduğunu, hangi ortam ve şartlarda söylediğini, bağlayıcı olup olmadığını kavramaya çalışanlardır.

⇒ Bu görüşteki sahabelerin başında Hz. Aişe , Hz. Ömer, Abdullah b. Mes'ud, Abdullah b. Abbas yer alır ve tenkit ve Eleştirileriyle meşhur olan Hz. Aişe'dir

● Bu farklı iki anlayış tarzı, daha sonra ortaya çıkan ehl-i hadis ve ehl-i re'y ekollerinin oluşmasında etkili olmuştur.

C- Alimlerin Bağlayıcılık Açısından Sünnet'i Sınıflandırmaları

● İlk asırlardan itibaren islam alimleri Sünnet'i bağlayıcılık açısından çeşitli şekillerde sınıflandırmaya çalışmışlardır. İBN KUTEYBE Sünneti 3 grupta değerlendirir:

1. Cebrail'in Allah'tan getirdiği Sünnet,
2. Allah'ın, Rasulüne bıraktığı, hakkında kendi re'yini açıklamasını emrettiği Sünnet
3. Hz. Peygamber'in edep olarak bizzat Sünnet kıldığı hususlar.

● ŞAH VELİYYULLAH Ed-DİHLEVİ Sünneti önce 2 kategoriye, daha sonra her kategoriye de alt başlıklara ayırmaktadır:

1- Risalet Görevinin Tebliğine Yönelik Sünnet : 5 Kategoride değerlendirilir.

- a) Ahiret hayatı ve melekut alemine dair hadisler . Bu kabilden olan Sünnetin tamamı , vahye dayalıdır.
- b) İbadetlerle ilgili hükümler ve onları belirleyici hadisler
- c) İhtiyaçların karşılanmasına yönelik hadisler . Sünnetin bir kısmı vahye bir kısmıda içtihadı dayalıdır. Rasulullah'ın içtihadı vahiy mesabesindedir. Çünkü Allah onu görüşünün hata üzerinde karar kılmasından korumuştur. Onun içtihadının nassla belirtilmiş bulunan şeylerden istinbat edilmiş olması gerekmez. Aksine Allah ona şeriatın maksatlarını , teşrii, kolaylaştırma ve hüküm koyma kıstaslarını öğretir. Bunun sonucunda oda bu kıstaslardan hareketle vahiy yoluyla elde edilmiş olan maksatları açıklar .
- d) Herhangi bir şekilde kayıtlamaksızın mutlak olarak zikrettiği hikmetler , maslahatlar ile ilgili Sünnet
- e) Üstün ameller ve menkıbelerle ilgili Sünnet

2- Risalet Görevinin Tebliği Kabilinden Olmayan Sünnet : 6 Kategoride değerlendirilir. Dıhlebi bu kategoriye giren ve bağlayıcı olmayan Sünnetle ilgili örnekler verir.

- a) Tıbla ilgili hadisler
 - b) Siz siyah ve alını sakar atı bakın..! türünden olan hadisler. Bu kabilden Sünnetin dayanağı tecrübedir.
 - c) İbadet niyeti olmaksızın adet kabilinden bir kasıt bulundurmaksızın gelişi güzel yaptığı tasarrufları
 - d) Folklor kabilinden olup kavminin anlatageldikleri şeyleri zikretmesi
 - e) O güne has bazı cüzi maslahatın kasdına yönelik olan ümmetin tamamı için bağlayıcı olmayan Sünnet
 - f) Özel hüküm ve kazası
- Pek çok islam alimi, Sünnet'i bağlayıcılık açısından tasnif ve taksime tabi tutmuştur. Sünneti İzzüddin b. Abdisselam 3 kısma, Karatı 4 kısma, Ebu Şame ei-Makdisi 7 kısma, ibnü's-Şat 2 kısma, Tahir b. Aşur 12 kısma, Muhammed Ebu Zehra 3 kısma, Süleyman ei-Aşkar 10 kısma ayırır.

● TALAT SAKALLI alimlerin yapmış olduğu Sünnet taksimatlarını eksik bularak "Efradnı Cami, Ağyarını Mani" olmadığını demiş ve benzer bir sınıflandırmaya gitmiştir:

1- Bağlayıcı olan Sünnet:

- a- Beyan
- b- Hüküm
- c- Kada,
- d- Fetva.

2- Bağlayıcı olmayan Sünnet:

- a- Adet ve gelenekler
- b- Tabii (cibiill) fiiller
- c- içinde bulunduğu toplum ve şartların gerektirdiği sünnetler
- d- Zamaniyla mukayyed olan fiiller
- e- Dünyevî işler:

1- Ziraat / 2-Sanat ve zanaat / 3-Ticaret / 4-Kazanç ve geçim yolları / 5-Askerlik ve harp ile ilgili / 6-Siyaset ve yönetimle ilgili

● Talat Sakallı'nın yaptığı bu taksimatın da. Özellikle "dünyevl işler" kısmına giren bazı hususların bağlayıcı olup olmadığı konusunda çekincelerimiz vardır. Mesela Ticarete, alış-verişte bağlayıcı olan pek çok hadis vardır. Fıkıhçılar eserlerinde bu tür hadisleri ihtiva eden bölümler açmıştır. **Sünnet'i sınıflandırma da yaşanan problem, islam dininin kendi özünden ve kapsayıcılık özelliğinden kaynaklanmaktadır.** Dolayısıyla yapılan her sınıflandırma bir sonraki tarafından beğenilmemiş ,yeterli görülmemiş olacak ki, başka ve yeni sınıflandırma teşebbüslerinde bulunulmuştur. Neticede ortaya pek çok sınıflandırma çeşitleri çıkmıştır. Bu konuda son noktanın konulmadığı, konulmasının da zor olduğu ve taksim işinin devam edeceği kanaatindeyiz.

● **HAYREDDİN KARAMAN :** Hz. Peygamber'in tasarruflarıyla ilgili "dine ait olan bağlayıcı" ve "dine ait olmayan" olarak die ait olmayanları da 2'ye ayrılmalı

1. Müsbet ilimlerin, teknik ve teknolojinin araştırma, çözme ve geliştirme sahasına giren konular. Bunlar diğerlerinin kendisinden daha iyi bildiğini belirttiği "dünya işleri" sahasıdır ve bu konularda Rasulün söyledikleri genellikle şahsi tecrübe ve düşüncesine dayanır, bağlayıcı değildir.
2. İnsanların fert ve toplum halinde eğitilip , yönetilme ve yönlendirilme sahasına giren konular. siyaset, hukuk, ekonomi , sosyal kurumlar, eğitim ... ile ilgili sahadır. Rasulün bu sahaya giren söz ve davranışları genellikle dine dahildir ve bağlayıcıdır. Bu konulara ait olduğu halde bağlayıcı olmayan davranışları da vardır.

● **SERAHSİ :** Mekhulü referans göstererek Sünneti 2'ye ayırır.

1. **Sünnetül Hüda :** Uyulması zorunlu olan ve kişiyi hidayete götüren anacak terki delalet olan sünnetlerdir. Bayram namazı, ezan ,kamet, cemaatle namaz...

2. **Sünnetüz Zevaid :** Uyulması güzel ,terki mübah olan Cezayı müeyyidesi olmayan Sünnetlerdir. Hz. Peygamberin oturması , kalkması , giyinmesi gibi insani olarak yaptığı davranışları...

● Sünnet'in bağlayıcılık esaslarını belirlemek oldukça güçtür. **Bu güçlüğün en önemli sebebi,** islamın kendi tabiatından kaynaklanır. Zira yolda insanlara eziyet veren bir maddeyi kaldırıp atmaya imanın tarifi içine sokmuş, hayatı en ince teferruatına kadar kuşatmış olan bir dinin emir ve yasaklarını bu yönde tasnife tabi tutmak gerçekten güçtür. Aynı güçlüğün Hz. Peygamber'in fiillerini değerlendirirken de kendini göstermektedir. Zira O, hem bir beşer , hem de tebliğ, beyan, davet ve ta'lim gibi görevleri olan bir peygamberdir. Hem ilahi vahye mazhar olan bir Nebi, hem kendi rey ve ictihadı ile amel eden bir birey, hem de içinde bulunduğu toplumun şartlarına, ört ve adetlerine riayet eden bir ferttir. Ayrıca hem Medine devletini yöneten bir idareci, insanlar arasında çıkan davalara bakan bir hakim, cephe komutanı, camide imamdır. Bütün bu vasıfları uhdesinde bulunduran bir zatın fiillerini tasnif etmek elbette kolay değildir.

● Hz. Peygamber'e atfedilen her şeyin bilimsel verilerle doğrulanması, aksi takdirde onun uydurma sayılacağı şeklinde bir genelleme yanlış olacaktır. Zira toplumda farklı görevler icra eden Hz. Peygamber, kendisine iletilen problemlere gücü ve imkanı dahilinde çözümler getirmiştir. Önemli olan problemlere getirdiği bu çözümlere bağlayıcılık açısından aynı gözlükle bakmamak ve bazı ayırımlar yapmaktır.

● **Hadisin bağlayıcılık derecesini ve durumunu tespit etmede bağlayıcı olan ve olmayan hadislerin tefrik edilmesi konusunda şu hususlar yardımcı olacaktır.**

- 1- Hadisin vahiy olup olmadığını belirlemek.
- 2- Hz. Peygamber'in bu sözü hangi konumda ve hangi sıfatla söylediğini tespit etmek.
- 3- Hz. Peygamber'in tebliğ etmekle mükellef olduğu sahaya girip girmediğini, beşer sıfatıyla söyleyip söylemediğini belirlemek.
- 4- Hadisin ihtiva ettiği konu ve bu konunun dindeki yerini tespit etmek.
- 5- Hadise muhatap olan mükellefin durumu da bağlayıcılık derecesini belirleyen unsurdur.

D- Hasaisu'n-Nebi (Peygambere Mahsus Durumlar)

♥ Hz. Peygamber için bağlayıcı, ümmeti için bağlayıcı olmayan O'nun **şahsına mahsus olan (hasaisu'n-nebl)** hallerin bilinmesi ve tefrik edilmesi Sünnetin bağlayıcılığı konusunun anlaşılması açısından önemlidir. (**Hz. Peygamber'in miras bırakmaması, visal orucuna dayanabilecek güce sahip olması, Rabbinin onu doyurup ve susuzluğunu gidermesi, gözlerinin uyuyup kalbinin uyumaması, mü'mine kadınların onunla mehirsiz evlenebilmeleri, Eşlerinin, mü'minlerin anneleri kılınması, Resulün ölümünden sonra onlarla evlenmenin yasaklanması, gece namazının kendisine farz kılınması gibi** Hz. Peygambere mahsus olup, ümmetinin ortak olmadığı durumlardır. Delilleri Kur'an ve Sünnettir. Bağlayıcı sünnetler olduğu gibi, beşeri yönüyle rey ve ictihadları, adetlere göre yaptığı hareketleride vardır.

♥ "Evrensel mahiyette dürüstlük, adalet, eşitlik kardeşlik, yardımseverlik gibi sünnetler olduğu gibi beşer olması dolayısıyla zevklerinde, çevre, iklim ve coğrafyadan kaynaklanan, milletin geleneklerine dayanan yerel /mahalli olanları da vardır. Hz. Peygamber'in Sünnet'inin yerelliği giyim, kuşam, yeme, içme, yatma, kalkma, yürüme, binme, oturma vb. ihtiyaç , zevklerinin içinde yaşadığı ortam ve şartlardan uzak olmasının düşünülemeyeceği daima göz önünde bulundurulmalıdır,

♥ **Üzerinde ittifak edilen Hasais şöyle sıralanır.**

1- **VACİP OLANLAR** : Gece Namazı , Hanımlarını Muhayyer Bırakması

2- **HARAM OLANLAR** : Kendisine ve Ailesine Zekatın Haram Olması , Kokusu Çirkin Olan Yemekleri Yemesi, Hanımlarıyla Başkalarının Evlenmesinin Haram Olması

3- **CAİZ OLANLAR** : Ganimetin Beşte birinden hisse alması , Feyin (Hazine Gelirleri) Beşte birinin alınması , Visal Orucu , Dörtten fazla Kadınla Evlenebilmesi, Hanımları arasında nöbetlerinin taksiminin düşmesi , Mekke'de savaş Yapabilmesi

10- İSTİKBAL YÖNELİK HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

🌸 Hadis kaynaklarında Hz.Peygamber'in, istikbale matuf olarak söylediği hadislerle karşılaşırız. Bu hadislerin kaynağının ne olduğu, Sünnet vahiy ilişkisi konusunda vahiy ilişkilerinin olup olmadığı, Hz.Peygamber'in, bu sahada konuşma yetkisinin bulunup bulunmadığı, hadislerin, vahyin dışında telakki edilmesi mümkün mü mümkünse o halde bu tür hadislerin kaynağı problemi nasıl halledilecek ve istikbale ilgili hadisler nasıl kabul edilecek? gibi konular akla gelmektedir.

A- Gayb Kavramı ve Kur'an'ın Bakış Açısı

🌸 Kur'an'da şahadet (görünen, bilenebilen alan)'ın zıddı olarak kullanılan GAYB :

__Akıl ve duyular yoluyla bilgi edinilemeyen ancak, dinlerin bildirmesiyle haberdar olunan varlık alemidir.

__Zahiri ve batını duyularımızın alanı dışında kalan, gözle görülemeyecek kadar gizli olan ve akıl yoluyla da idrak edilemeyen şeylerdir.

__İnsanın, varlık şartlarının sınırlılığından, zaman ve mekanla kayıtlı bulunuşundan ötürü onun bilmediği, göremediği ve gizli kalan her şeydir.

__Gayb, başta duyuların idrak edemediği veya aklın kavrayamadığı hakikatlerdir.

🌸 Gayb kelimesinin tanımlarındaki ortak nokta hepsinin gizlilik, görünmezlik, hazır bulunmayış gibi durumları karşılıyor olmasıdır. İslamın özünde, birinci derecede gayba iman söz konusudur. Gayb ile ilgili haberlerin kaynağı Kur'an-ı Kerim ve hadislerdir. Yüce Allah'ın, gaybı mutlak manada bildiği konusunda hiçbir şüphe yoktur. Ancak Hz. Peygamber mutlak manada gaybı bilemez. **Bu konuya işaret eden ayetler:**

__"Gaybı Allah'tan başka hiç kimse bilemez."(ENAM/59)

__"Ben göklerde ve yerde görünmeyeni (gaybı) bilmiyorum."(BAKARA/33)

__"Ey Muhammed, onlara de ki; gaybı bilmek Allah'a mahsustur."(YUNUS/20)

__"Her şeyi O yaratmıştır. Her şeyi o bilir."(ENAM/101)

__"Allah gaybı ve şehadeti bilendir."(ENAM/73)

__"Göklerin ve yerin gaybı O'nundur."(NAHL/77)

Mutlak manada Gaybı Allah'tan başka hiç bir kimse bilemez

🌸 Allah'ın dilediği kişilere gayb hakkında bilgi vermiştir. Hz. İbrahim'e yer ve göklerin melekutunun (bilinmeyen yönlerinin) gösterildiğini , Hz. Yusuf'a rüya tabiri ilminin öğretildiğini ve kavminin yiyecekleri yemekleri önceden bilme özelliğinin verildiğini , Hz. İsa'nın İsrail oğullarının evlerde biriktirip yedikleri şeyleri haber verdiğini ayetlerde bildirmektedir.

🌸 Umum ifade eden ayetleri tahsis (istisna) ederek gayb ile ilgili bazı bilgilerin peygamberlere bildirildiğini göstermektedir:

__"Gaybı bilen O'dur ve hoşnut olduğu bir elçi hariç hiç kimseye gaybını açıklamaz."(CİN/26-27)

__"Allah sizi gayba vakıf kılacak da değildir. Fakat Allah peygamberlerinden dilediğini seçip gaybı bildirir." (ALİ İMRAN /179)

Son iki ayette geçen "İkin" ve "İlla " istisna edatlarıyla Allah'ın, gaybı bazı kişilere açıklayabileceği anlaşılır, Elçi manasına gelen "resul" ve çoğulu "rusul" kelimelerinden muradın peygamberler olduğu anlaşılır. Buradan hareketle Hz. Peygamber de ancak Allah'ın kendisine bildirdiği kadarıyla gaybı bilebilir diyebiliriz. Yoksa gaybdan haber vermek peygamberliğin özelliklerinden değildir.

ÖRN : Cibril hadisinde kendisine kıyametin ne zaman kapacağı sorulduğunda, "Sorulan sorandan daha bilgili değildir~ şeklinde ne zaman kopacağını bilmediğini ifade eder. Ancak akabinde kıyametin alametleriyle ilgili bazı malumatlar da vermiştir. Dolayısıyla Cibril hadisi bu açıdan önemli bir konuma sahiptir.

ÖRN : "Benim bildiğimi siz bilseydiniz, çok ağlar, az gülerdiniz" şeklinde buyuran Hz. Peygamber, bununla kendisine çok şeylerin bildirildiğini, ancak insanların bunların hepsini bilmediğini ifade etmektedir. Kuşkusuz Hz. Peygamber bazı sebeplerden dolayı gayb alemiyle ilgili olarak bildiği her şeyi insanlara açıklamamıştır. Açıklamadıklarının, açıkladıklarının yanında hangi oranda olduğunu bilemiyoruz

B- Hz.Peygamber'in Gayb ile Olan ilişkisi

★ Hz. Peygamber'in gayb alemiyle ilgili vermiş olduğu bilgiler, hadis kaynaklarında daha çok "**Melahim, Fiten, Alamatu's-Saa, Cennet ve Cehennem**" gibi ana başlıklar altında yer almaktadır. **Kıyamet, ahiret, kabir Suali, haşr, şefaet, mizan, hesap, Sırat** gibi öte dünyaya ait bilgiler hep gaybi haberler kapsamındadır.

★ **Mutezileden bazı fırka ve ekoller** akıllarının uzak gördüğü bazı sahih hadisleri reddetmişlerdir. Kabirde iki meleğin sorgusu , kabirdeki saadet ve azap ,sırat ,mizan ,Cennette Allahı görme , cin ve insanla ilgili alakaları ile ilgili Hadisler bu kapsmdadır.

★ **Fazlurrahman** : Hadisçiler istikbale dair spesifik belli yer,tarih ve zamana işaret eden hadisleri kabul etmezler. Kelami , siyasi grupların ve hiziplerin ortaya çıkacağına dair haberleri kabul ederler. Fazlurrahman bunu tenkit eder ve kehanet içeren haberlerin kabul edilmeyeceğini belirtir. Hadisçilerin kabul etmediği hadislerden;
ÖRN : **Önümüzdeki yüzyılın başında Allah soğuk ve hoş bir rüzgar gönderir. Ve onunla bütün müminlerin ruhunu alır.....Yüz sene sonra hiçbir kimse dünyaya gelmez.**

★ **Gaybı iki katogoride incelememiz gerekir:**

1)- Gayb-ı mutlak: Allahın ilim sıfatı sayesinde kainattaki her şeyi bilmesidir. "Mutlak gayb insanlara açıklanmayan, bildirilmeyen, bildirilse bile sadece peygamberlere bildirilen alandır. Buna göre mutlak gaybın iki yönü mevzu bahis olmaktadır.

a- Mutlak gaybın sadece Allah'ın bildiği ve sahip olduğu, fakat hiç kimseye bildirmediği insanlara kapalı tarafı.

b- Allah'ın sadece peygamberlere vahiy yoluyla açıkladığı insanlara açık yanındır.

2)- Gayb-ı izaflı: Allah'ın bildirdiği kadarını insanların bilmesidir . Kıyametin zamanı insanın ne zaman ve nerede öleceği vb .mutlak gayb kavramı kapsamındadır.

+ Hz.Aişe "**Kim sana Muhammed'in gaybı bildiğini söylerse muhakkak o yalan söylemiştir. Çünkü gaybı Allah'tan başka kimse bilmez.**" buyuruyor. Hz. Aişe bu ifadesiyle mutlak manadaki gaybın bilinemeyeceğini ifade etmek istemiştir. **Ebu'l-Beka** insanın gaybında cereyan eden her olayı, onun için izaflı gayb olarak nitelendirmektedir.

ÖRN : Mekke'de yağın yağmur orada bulunanlar tarafından müşahade edilmektedir. Fakat Mekke dışındakiler için gaibtir.

ÖRN : **Haris b. Ömer** , Hz. peygambere kıyamaetin ne zaman kopacağını , yağmurun ne zaman yağacağını , hamile olan karısının ne doğuracağını , kendisinin yarın ne yapacağını ,nerde öleceğini sorar ve'' Kıyametin ilmi ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru o indirir, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse, yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse nerde öleceğini bilmez. Hiç şüphesiz Allah her şeyi bilendir, herşeyden haberdar olandır. **(LOKMAN/34)** ayeti iner . **Beş Bilinmeyen (Mugayyebat-ı Hamse)** ayeti tekit mahiyette **Gaybın anahtarları beştir. Onları Allahtan başkası bilemez. Yarın ne olacağını , rahimlerde olan şeyi , kişinin yarın ne kazanacağını , nerede öleceğini , yağmurun ne zaman yağacağını hiç kimse bilemez.** Günümüzde hadiste zikredilen kıyamet zamanı, kişinin nerede, ne kazanacağı, nerede öleceği konusunda tereddüt yoktur. Yağmurun ne zaman yağacağı, rahimdeki çocuğun bilinmesi gelişen teknolojik şartlardan bilinebilirliği yüksektir. Bu gayb değil şehadete çıkmış olanı gösterir. Çocuğun bilinirliği cinsiyet konusundandır. Çocuğun mizacı, şakimi saidmi , karakteri bilinemez. Diğer insanlardan farklılık arzeden meknuz (gizli) ve mestur (örtülü) kabiliyetlerinin bilinmesi elbette mümkün değildir. Dolayısıyla hadiste geçen bu tür bilgiler gaybi bilgiler olma özelliğini yitirmiş değildir.

★ Gayb haberlerini ; **Hz. Peygamber'den önce yaşanan olaylar, yaşadığı zaman ve gelecekle alakalı olaylar** olmak üzere üç kategoride incelemek mümkündür.

★ Kur'anda insanın ve kainatın yaratılışı, geçmiş ümmetlerin yaşadıkları olaylarla ilgili pek çok kıssa olup bunlar gayb kapsamında değerlendirir. Ayetler gayb alemine çevrilmiş bir projektör gibidir. Salt akla karanlık görünen bu alem, vahyin ışığıyla aydınlanmaktadır. Peygamberler geçmiş olayları Allah' ın kendilerine bildirdiği kadarını bilebilirler ve biidirildiği kadarıyla genişletmiş ve daha detaylı izahlar getirerek açıklık kazandırmıştır.

ÖRN : Nuh kıssasının sonunda: "Bunlar gayb haberleridir ki, sana onlar; vahyediyoruz. Onlar; bundan evvel ne sen biliyordun, ne de kavmin.**(HUD/49)**

★ Kuran bazı olayları Hz. Peygamber'e ve mü'minlere vukuundan önce haber vermiştir.

ÖRN : Ehl-i kitab Bizanslıların, Mecusi iranlıları yeneceklerine dair Ayette "Rumlar, size en yakın bir yerde mağlup oldular .Onlar, bu mağlubiyetten sonra birkaç sene içinde galip geleceklerdir. Eninde sonunda emir Allahındır. O gün mü'minler, Allahın yardımıyla sevineceklerdir. O dilediğine yardım eder. O yegane galiptir, çok esirgeyicidir."

★ Hz. Peygamber'in, yaşadığı dönem içerisinde muttali olamadığı bazı hususları Cenab-ı Allah ona bildirmiştir.

ÖRN : İfk olayının gerçek yüzünün açıklanması, Mescid-i dırar hadisesinin içyüzünün aydınlatılması,gizli tutulması istenen hususun zevcelerinden birinin diğerine söylediğini vahiyle Peygambere bildirmesi, Mekke'nin fetih hazırlıkları başladığında **Hatip b. Beltea'nın** Mekke'deki yakınlarına ulaştırmak için bir mektup gönderme teşebbüsünün bildirilmesi, gaybi haberler cümlesindendir.

★ Hz. Peygamber'in, beşeri vasıflarla ulaşamadığı mazi, hal ve istikbale ait konularda vahye dayanmış, vahyin gelmediği veya geciktiği zamanlarda ise tevakkuf etmiştir. Re'y ve içtihadı ile verdiği kararların tashih edilmesi de onun vahiy dışında gaybi bilgi edineceği başka bir kaynağa sahip olmadığını göstermektedir.

★ Hz. Peygamber'in gelecekle ilgili vermiş olduğu haberler daha çok **bazı yerlerin fethi, bazı kişilerin ölümü, hilafet, fitnelerin ortaya çıkışı, bazı fırkaların durumu, kıyamet ve ahiretle ilgili** sahih haberler verir.

ÖRN : Habeş Necaşisi Ashama'nın öldüğü gün, olayı ashabına haber vermiş ve birlikte gıyabında cenaze namazını kılmışlardır. O, ashabına Bugün bir kardeşiniz öldü, kalkıp onun cenaze namazını kılınız. Hastalandığında kızı Hz. Fatıma'yı yanına çağırarak, bu hastalığında vefat edeceğini ve kendisine ilk ulaşacak kişinin kendisinin olacağını haber vermesi , hanımları arasında kendisine ilk kavuşacak kolu en uzun olanın (yani en cömert olan Hz. Zeyneb'in) olduğunu bildirmesi ,Bedir savaşı öncesinde müşrik liderlerin nerede öldürüleceğinin haberini vermesi , Mute savaşı cereyan ederken savaşa katılmadığı halde Hz. Peygamber'in Medine'den adeta canlı yayın yapıyormuşçasına şehid edilen komutanlar hakkında bilgi vermesi , sahabelen bazı kişileri Cennet'le müjdelernesi (aşereyi mübeşşere), istanbul'un fethiyle ilgili haberler

★ Hz. Peygamber'in gelecekle ilgili bazı olaylarla ilgili bilgisinin bulunmadığını gösteren pek çok rivayete de kaynaklarda rastlamak mümkündür.

ÖRN : Reci ve Biri Mauna olaylarında ashabın başına gelecek olan şeyleri önceden bilmiş olsaydı gerekli tedbirleri alacak, sahabe suikaste kurban gitmeyecek ve acı olayların hiç birisi yaşanmayacaktı. Hz. Peygamber'in Kuranda "Ben gaybı bilmem. " "Şayet gaybı bilseydim çokça hayır işlerdim ve bana bir kötülük dokunmazdı."vardır.

ÖRN : Bir düğün vesilesiyle def çalan cariyelerden biri okuduğu şiirde: "İçimizde yarın ne olacağını bilen bir peygamber var." şeklindeki ifadesine Hz. Peygamber karşı çıkmış ve öyle demelerini menetmiştir. Hz. Aişe'nin şu sözünü de bu çerçevede anlamak gerekir: "**Kim, sana Muhammed'in gaybı bildiğini söylerse muhakkak o yalan söylemiştir**

★ Hz. Peygamber mutlak manada gaybı bilmez, bu tür rivayetleri **vahy-i gayri metlûv** bağlamında söylediğini düşünmek en doğru olsa gerek. Hz. Peygamber'in , Kur'an dışında da vahiy aldığına göre bu vahiylerle gaybe muttali kılınmasının mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da sahlh hadislerdeki bazı gaybi malumatın vahye müstenit olmasını gerektirir. Çünkü Hz. Peygamber'in mesnedsiz, tahmini ve kehanet türünden asılsız bilgileri ümmetine aktarması düşünülemez.

★ Gelecekle ilgili olarak tarih, sene bildiren, eğer bu veya şu olursa şöyle şöyle bir şey meydana gelecektir şeklinde ifade edilen hadisler uydurma kabul edilirler.

ÖRN : "Yüz sene esnasmda Allah soğuk bir rüzgar gönderecek, o zaman Allah her mü'minin ruhunu kabzedecektir. "

★ **Kısaca** Hz. Peygamber'in, Allah'ın kendisine bildirdiği kadarıyla gaybi haberlere muttali olabileceğini ve mutlak manada gaybı bilemeyeceğini kabul etmekle beraber, gaybi rivayetlerin sened ve metin kritiğinin yapılması ve bu konuda zayıf ve mevzu olarak tespit edilen hadislerin ortaya çıkarılması hususuna da önem verilmelidir. Çünkü hadis uydurucularının, özellikle siyasi alanda istikballe ilgili pek çok hadis uydurdıkları tarihi bir gerçek olarak bilinmektedir. Bu tür uydurmalar var diye istikballe ilgili hadislerin tamamının uydurma olduğunu iddia etmek ilmi gerçeklerle bağdaşmaz.

11- TIBBİ NEBEVİ HADİSLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

✱ Kütübüs-Sitte'de **BUHARİ, MÜSLİM, EBU DAVUD, TİRMİZİ, İBN MACE** eserlerinde "**Kitabü't -Tıb**" veya "**Kitabü'l- Merda**" gibi müstakil bölümlerde tıpla ilgili hadis vardır. **Kitabü'l Etime , Kitabü'l- Eşribe**" gibi başka bölümlerde de yer almaktadır. Ayrıca Tıbbi Nebevi ile ilgili hadisleri müstakil kitaplarda toplayan çalışmalarda yapılmıştır.

✱ **Eserlerde genel olarak :** Koruyucu hekimlik, tababetle ilgili tavsiyeler, hastalık anında hekime müracaat etmek, cahil tabiplere başvurmamak, cahil tabiplerin cezalandırılmaları, bulaşıcı hastalıkların salgın halinde bulunduğu yerlerden dışarı çıkmamak, bu gibi yerlere girmemek, hastaların manaviyatlarını takviye etmek, uyku, yeme ve içmelerini i'tidal halinde tanzim etmek, temizliğe ve bu arada dişlerin temizlenmesi ve umumen sıhhatin korunmasına önem vermekle ilgili tavsiyeler, bazı hastalıkları tedavi eden ilaçların tavsiye edilmesi vb. tıbbi konuları bu çerçevede zikredebilir.

✱ islam tıbbi hastalıkları tedavi etmekten ziyade insanları hastalıklardan korumaya daha fazla önem vermiştir. Bugünkü tıbbın da en önemli konusu koruyucu hekimliktir. Çünkü bu tür uygulamalar hastalar için en kolay ve en ucuz bir tedavi metodudur. Dolayısıyla islam tıbbi ile günümüz tıb anlayışı bu noktada örtüşmektedir.

✱ Kuran temizliğe , insan sağlığına dengeli beslenmeye önem verir ve aşırı yemek ve israftan kaçınmayı önerir. Bazı gıdalardan bahseder.Proteinli yiyeceklerden et, balık,süt, hurma,üzüm,buğday, nar,sarımsak,acur,soğan,mercimek,,incir ve zeytin, gibi nebati yiyecek ve meyvalardan bahseder. Şifa verici baldan ve tedavi özelliğinden bahseder. Tıpla ilgili hadislerde Kuranla paralellik arzeder.

A- Tıbbı Nebevi Hadislerinin Bağlayıcılığı ve Konuyla ilgili Alimlerin Görüşleri

⚽ Tıpla ilgili hadislerin kaynağı nedir? Sorusunun Cevabı : Hz. Muhammedin yaşadığı ortamın tıp konusundaki mevcut olan görüşleri mi yansıtıyor, yoksa bu konudaki hadisler ilahi kaynaklı mıdır? sorularının tespitiyle bulunur. Tıbb-ı nebevi konusunda gelen hadislerin tamamı olmasa da bir kısmı bağlayıcıdır.

ÖRN : Ağız ve diş temizliği, yemek öncesi ve sonrası ellerin yıkanmasıyla ilgili hadislerle amel etmek sünnettir ve bağlayıcıdır. Ancak bağlayıcı olanla olmayanların aralarını her zaman kesin çizgileriyle tefrik etmek ve aralarında bir sınıflandırma yapmak oldukça zor ve bazen de imkansızdır.

⚽ **Tıbbi Nebevi ile ilgili hadislerin değeri ve bağlayıcılık açısından değerlendirilmesi konusunda alimlerin Görüşleri:**

HATTABİ : Yunan tıbbı mukayeseye Arap ve Hind tıbbı tecrübeye dayanır. Hz. Peygamber'in hastalara tavsiyelerinin çoğu Arap tıbbının metoduna dayanır. Bir kısmı vahiyle ilgilidir. Hattabi , tıpla ilgili hadisleri kökten reddeden veya tamamen vahiy kabul edip, gelişen Tıp ve problemler karşısında hadisleri müdafaada zorlananların durumuna düşmeden , gerçekçi bir yol takip etmiştir. **Sahih senedli hadisleri ve alimlerini müdafaada eder, beşeri ve vahiy bilgili hadisleri ayırıp doğru anlamaya da ışık tutmuştur.**

KADI İYAD : Hz. Peygamberin dünyevi işlerde yanılabilir. Dünyevl işlerde meydana gelen yanılmalarda dinin herhangi bir müdahalesi yoktur. Bu gibi hallerde Rasulun zannında yanılması mümkündür. Ve O'nun için herhangi bir noksanlık meydana gelmez. Bu gibi işler sıradan işler olup, bunları tecrübe edenler ve onlarla uğraşanlar bilir.

NEVEVİ : Hz. Peygamberin dünya işlerine ait kanaat ve zanlarının aksinin meydana gelmesinin mümkün olduğunu ve bundan ona noksanlık gelmeyeceğini ifade eder.

Kadi iyad ve Nevevî'nin, ihtisas ve uzmanlık isteyen tıp konularını dünya işleri kapsamında değerlendirmiştir.

İBN HALDUN : Tıbb-ı nebevi ile ilgili hadislerin vahiy mahsulü olmayıp bağlayıcılık özelliklerindende bahsedilemez, bunlar bulundukları zamanın adetlerini yansıttığını söyler. Hz. Peygamber bize ne tıp, ne de diğer adetleri açıklamak için değil, dini tebliğ etmek ve öğretmek için gönderilmiştir. Kanaatimizce Kur'an için de aynı mantığın yürütülmesi yanlış olmasa gerek. Kur'an bir fizik, kimya, biyoloji kitabı değildir. Onun amacı insanlara doğru yolu göstermek, hak ve batılı bildirmektir.

FAZLURRAHMAN : Görüşleri ibn Halduna benzer. Rasulün tıbbi reçeteleri veya tekinlerin illa onun buluşları olduğuna ,eski arap tıbbının parçası olmadığına inanmak için bir sebep yoktur. Mesela hacamat Arabistanda yaygındı . Fakat sonraları birçok insanın algıladığı gibi kesinlikle bu reçetelerin peygamberin dini vazifesi ile bir ilgisi yoktur .

ŞATIBİ : Araplar ilk tabiplerden ve öncekilerin ortaya koydukları tabiat ilimleri üzerine kurulu haliyle değilde kendi tecrübelerinden elde ettikleri bazı bilgilere sahiptiler. Dindede bu doğrultuda detaylı olmayan atıflar gelmiş. Düzenli ve sadra şifa verici az olmakla birlikte büyük netice beklenecek vaziyette değinilmiştir. **Bu meyanda Allah Yiyiniz içiniz israf etmeyiniz buyurmuştur.** Hadislerde bir takım ilaç tarifleri verilmiştir. **Bazı tedaviler Tıp olarak geçerli kabul edilsede batıl kabul edilmiştir.** Mesela Şarapla tedavi , şeran caiz olmayan unsurları içeren Rukye ile tedavi .

ŞAH VELİYULLAH Ed-DİHLEVİ : Sünneti tebliğe yönelik ve tebliği kabilinde olmayan şekilde iki kısma ayırır. Tıpla ilgili hadisleri bağlayıcı olmayan sünnete dahil olduğunu ifade eder. Ona göre bu rivayetler bağlayıcı olmayıp , o zamanki Arap ulusunda mevcut bulunan tecrübe birikimidir.

EBU ZEHRA : Kadi iyad ve Nevevi gibi konuyu daha geniş yelpazede ele alır. Rasulullah , Allah'ın emirlerini beyan ederken yaptığı içtihadlarda hatası olmaz. Hatası olursa Allah O'nu derhal vahiyle uyarır. **Sanat, ziraat, ticaret gibi dünya işlerinde hata imkansız değildir. Çünkü Peygamberliğin bu gibi şeylerle ilgisi bulunmamaktadır.**

YUSUF EI-KARDAVİ : Tıbbi Nebevi asır ,örf ,adete göre değişebilecek tali derecede olan tıbbi tavsiyelerdir.

MUHAMMED GAZALİ : İbni Haldun gibi düşünüp konuyu somutlaştırır. Kuşkusuz peygamberler mimar,mühendis,doktor olarak gönderilmedikleri gibi insanlara sanat, fen, ziraat bilimlerini de öğretmek maksatlı gönderilmemişlerdir. Gönderilme maksadı inaç,ibadet,ahlakı açıklamak,kişiyi ve toplumu islah etmek,,insanları Rablerine yapacakları duaları ve birbirleriyle anlaşmalarını sağlayacak bilgileri vermek,iyilik ve takva sahibi olarak onları Allaha dönmelerine yardımcı olmak.

HAYRETTİN KARAMAN : Peygamberimizin tıp konusunda söylediklerinin hepsi vahye müstenid olmayabilir. O'nun vazifesi bize tıp, mühendislik, savaş vs. öğretmek değildir. Matematik, fizik, kimya vb. bilgileri öğretmek için de gönderilmemiştir. **Bunları, akılla, ilgilenme yoluyla, tecrübeyle, deney ve müşahade ile ihtiyacımıza göre elde ederiz.** Hz. Peygamber tecrübesi ile de konuşabilir. Mesela "acve hurması" ve "çörek otu" ile ilgili olarak söylemiş oldukları. **Konu din konusu olmayıp, tamamen dünyevi, tedavi ile ilgili bir mevzudur. Böyle bir durumda isabet edebileceği gibi, isabet de edemeyebilir. Bundan dolayı da kendisine bir nakısa gelmez.**

İSMAİL HAKKI ÜNAL : Rasulün yaşadığı topluma ait geçmişten gelen bilgi ve tecrübeye dayanarak yaptığı tavsiyelerin sağlık bakımından pratik değeri bulunanların kabul ve tadbiki mümkün olmakla beraber modern tıbbın kabul edemeyeceği hatta zararlı saydıklarını **Ondan geliyor diye savunmanın ne Kur'an'la ne de Sünnet'le ilgiisi yoktur.**

KAMİL MİRAS : "Tıbb-ı Nebevi ile işaret olunan tedavi üç kısımda hulasa olunabilir:

- 1) Vahiy tariki ile bilineni ,
- 2) Arab göreneğinden alınan,
- 3) Kur'an ile şifa edilmek gibi teberra murad olunan

İBN KAYYIM EI-CEVZİYYE (Hanbeli Alimi) : Kitabut-Tıb isimli eseri vardır, Zadu'l-Mead 'de tıbla ilgili uzun bir bölüm ayırıp kafa yormuştur. **Diğer görüşlerin aksine** bu tür hadislerin ilahi kaynaklı olduğunu savunar. **Hz. Peygamber'in tıbbı, doktorların tıbbı gibi değildir.** Çünkü onun tıbbı kesin, kati, ilahi ve vahiyden, nübüvvet nurundan ve kamil akıldan sadır olmuştur. Diğerlerinininki ise çoğunlukla zan, tahmin ve tecrübedir. Bir çok hastalığın Peygamber tıbbı ile iyileşmediği inkar edilemez. Çünkü tam bir iman ve iz'an ile onu kabul edenler ve bu yolla şifa bulacağına inananlar fayda görür. Kur'an da kalblere şifadır, ama onu böyle kabul etmeyenler için şifa olamaz. Kur'an nasıl temiz ruhlarla ve diri kalplere şifa veriyorsa tıbb-ı nebevide sadece temiz bedenlere şifa verir. insanların, tıbb-ı nebevi'den yüz çevirmeleri bizatihi şifa olan Kur'an'dan şifa istemekten yüz çevirmeleri gibidir. Hz. Peygamber'in tıbbı, tıbbın en mükemmeli en doğrusu ve en faydalısıdır. Bu hakikati ancak peygamberlerin dışındaki doktorların tıbbını bilip sonra da ikisi arasındaki mukayeseyi yapan kimse bilir. İşte o zaman aradaki fark ortaya çıkar. Kanaatimizce Cevziyye tıbb-ı nebevi hadislerinin sadece bir kısmının değerlendirmesini yapmaktadır. Çünkü bir kısmının vahiy kaynaklı olma ihtimali söz konusu değildir.

MUHAMMED EBU ŞEHBE , İBRAHİM CANAN , MAHMUD DENİZKUŞLARI (Çağdaş araştırmacılar): ibn Kayyim eL-Cevziyye gibi tıbb-ı nebevi hadislerinin tamamının ilahi kaynaklı olduğu görüşündedirler. Bunu kabul görmek mümkün değildir. Çünkü Bu tür hadislerin bir kısmı, o dönemin geçerli ve yaygın olan tıp anlayışını yansıtmakta olup, günümüz tıbbıyla uyusalar da uyusmasalar da bunların bağlayıcılıkla ilgilerinin olmadığı kanaatindeyiz.

Tıp ile ilgili hadislerin bir kısmının ilahi kaynaklı olmadığı ve Rasulün döneme ve örfe göre açıklamalar yapmış olabileceği görüşüyle ilgili tartışmalı bazı hadisler :

+Birinizin yemeğineveya içeceğine sinek düşerse onu yemeğine yahut içeceğine daldırsın, sonra atsın. Çünkü sinek bir kanadında hastalık taşıyorsa diğerinde de şifa taşır

+Mantar kudret helvası cinsindendir. Suyu göze şifadır.

+Kim her sabah acve hurmasından yedi tane yerse o gün geceye kadar ona ne zehir, ne de sihir zarar verir.

+Ölüm dışında hiçbir hastalık yoktur ki, çörek otunda onun için bir deva bulunmasın.

+Ureyne kabilesinden bir grup insan Medine'ye gelmiş ve ikliminden dolayı hasıalanmışlardı. Hz.Peygamber onlara tedavi maksatla develerin sütlerinden ve bevillerinden içmelerini tavsiye etti.

⚽ Teşrii bir değeri olmayan bu tür rivayetlerin her şeyden önce Hz. Peygamber dönemindeki tedavi yöntemini ortaya koymaktadır. Bu tür rivayetler, müsbet ilimlerle test edilerek eğer müsbet bir netice alındığında, bu, bilim dünyasına dolayısıyla insanlığa yapılan ilahi bir lütuf olarak görülür. Ancak menfi bir sonuç alınırsa, bu noktada, ne Hz.Peygamber yalanlanmış olur, ne de bu durum, haberin uydurulduğunu ortaya koyar.

⚽ Hadisiere yöneltilen eleştirilerin önemli bir kısmı bilimsel gerçekliklerle, hatta genel kabullerle hadislerin her zaman uyuşması beklentisinden kaynaklandığı görülmektedir. **Kısaca diyebiliriz ki, tıbb-ı nebevi ile ilgili hadis er arasında bizi bağlamayan hadisler olduğu gibi, bağlayıcılığı sürekli olan evrensel hadisler de vardır.**

B- Evrensel Nitelikte Olan Tıbb-ı Nebevi Hadislere Örnekler

◆ Hz.Peygamber, vücut temizliğine o derece önem vermiştir ki haftada en az bir defa banyo yapılmasını, muntazaman tırnakların kesilmesini, koltuk altı ve kasık tüylerin tıraş edilmesini ve bıyıkların kısaltılmasını, sünnet olunmasını, yemeklerden önce ve sonra ellerin yıkanmasını, misvak kullanılarak ağız ve diş temizliğinin öngörmüş ve **"Temizlik imanın yarısıdır."** buyurarak söylediklerini bizzat kendisi uygulamış ve çevresindekilere örnek olmuştur. "Elbiseni temizle." "Allah çok temizlenenleri sever." gibi ayetlerden ilhamını alan Hz.Peygamber'in, sağlığa nasıl önem verdiğini dualarında sık sık Allah'tan ,sağlık , sıhhat ve afiyet vermesini niyaz etmesinden de anlıyoruz .

◆ Evrensel mahiyette olan Temizlikle ilgili Hadisler:

+ Uykudan uyandığınızda ellerinizi üç kere yıkamadıkça başka bir kabın içine sokmayın. Çünkü ellerinizin nerelerde gecelemiş olduğunu bilemezsiniz.

+ Yanına kirli elbiselerle gelen adam için 'bu adam elbisesini temizleyecek su bulamadı mı ? buyurarak uyarıda bulunmuştur.

+ Allah temizdir, temizi sever, etrafınızı temiz tutun ve Yahudilere benzemeyiniz.

+ Ellerin de et ve yağ kokusu olduğu halde (ellerini yıkamadan) yatan kimse hastalığa yakalınırsa ancak kendisini suçlu görsün.

+ Yiyecek ve içeceklerinizin kaplarının ağzını açık bırakmayınız.

+ İnsanların çoğu iki nimetin kıymetini bilmezler Bunlar : Sıhhat ve Boş vakittir.

+ Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bil! İhtiyarlık gelmeden gençliğin, hastalık gelmeden sağlığın , fakirlik gelmeden zenginliğin , meşguliyet gelmeden boş vaktin , ölüm gelmeden hayatın

+ İnsanoğlu midesinden daha kötü bir kap doldurmamıştır. Kişiye belini doğrultacak kadar yemek yeter . Bari hiç olmazsa midenin üçte birini yemeğe , üçte birini suya , üçte birinde havaya ayırsın.

◆ Rasulullah tıp ve hekimlikte uzman olmayanları hukuki yönden yasak etmiş ve verecekleri zarardan kendilerinin mesul olacağını beyan etmiştir.

+ Kim bilgisi olmadığı halde hekimlik yapmaya kalkışrsa sebep olacağı zararı öder.

+ Ey Allahın kulları tedavi olun çünkü Allahın yarattığı her hastalık için mutlaka bir deva yaratmıştır. Ancak bir dert müstesna oda ihtiyarlıktır. + Allah hiçbir dert indirmediki onun şifasını indirmiş olmasın

+ Geceleri uyumadan ibadet eden Gündüzleri oruç tutan **ABDULLAH B. AMR B. AS 'a Rasulullah 'Böyle yapma gecenin bir kısmında ibadet et bir kısmındada uyu muhakkak vücudunun senin üzerinde hakkı vardır.** Buyurarak fitrata uygun , dengeli ,sağlıklı bir hayat sürdürme taraftarı olduğunu belirtmiştir.

+ Benim durumum sizinki gibi değildir . buyurarak visal orucunu ümmetine yasaklamıştır.

+ Kuvvetli mümin zayıf müminden daha hayırlıdır. Buyurarak mideyi tıka basa doldurmayı tasvip etmemiştir.

◆ İslam alkol ve uyuşturucu gibi sağlığa zararlı maddeleri yasak etmiş . sihir, büyü , üfürükçülük, efsunculuk , kahanetle uğraşmayı men etmiştir. Gerekğinde şifa için Kuran ve duayla şifa aramaya cevaz vermiştir.

+ Bir yerde veba çıktığını duyarsanız oraya girmeyin, bulunduğunuz yerde veba çıkmışsa oradan ayılmanız. buyurarak 1400 küsür sene önce karantınayı getirmiş.

◆ Güreş, yüzücülük , binicilik, okçuluk , avcılık gibi sporların çocuklara öğretilmesi ve yapılmasını istemiştir. **Hz. Aişe** Rasulullahın bunları yaptığını rivayet etmiştir.

◆ İslamda zorunlu olduğundan tıp ilmini öğrenmek ve tatbik etmek Müslüman topluma **FARZ-I KİFAYEDİR.**

◆ Hz. Peygamber herkesin her türlü derdin giderilmesinde adeta sığınak olmuştur. Eğer vahiy gelmemişse doğal olarak döneminin tedavi yöntem ve ilaçlarını tavsiye etmiştir. O dönemin tıp anlayışında dağlama, hacamat, bitki karışımıyla tedavinin yaygın olduğunu bilirsek hadisleri daha iyi anlarız. Modern tıpla çelişen bazı ifadelerin bulunması Onun peygamberlik misyonuna helal getirmez. O hadisleri almamamızda bir sakıca yoktur.

◆ Hz.Peygamber esaslı surette tıbbi malumata vakıf olmakla beraber,Esas görevi; tıp, ziraat, sanat, ticaret öğretmek olmayıp, dini tebliğ etmek ve anlatmaktır. Kendisine Hekimlik görevi tevdi edilmiş değildir. Tıbbi hadislerin evrensel olduğu bir gerçektir. Bununla beraber bazı tıbbi hadislerin müsbet tıp ilmiyle çelişen hususları varsa bunların bağlayıcı olmadığını söylemekte bir mahzuryoktur. Çünkü Hz. Peygamber bu tür tıbbi hadisleri vahyin dışında kendi tecrübesine, o günkü ilmi anlayışa göre söylemiş olabilir. **Gıyle hadisi bu konuda güzel bir örnek teşkil etmektedir.** Şayet tıp ile ilgili hadislerin tamamını bağlayıcı veya vahiy mahsulü olduğunu iddia edecek olursak, konu ile ilgili pek çok hadisi izah etmek mümkün olmayacaktır.

◆ En önemli husus Tıbbi Nebevi alanına karışmış olan mevzu hadisler konusunda titiz davranmaktır. Tıbbi faydalarından bahsedilen Bazı yiyeceklerle ilgili zayıf ve mevzu hadislerin çokluğu ve bu konuda titiz olması gerektiğini unutmamak gerekir.

12- ZAYIF VE MEVZU HADİSLERİN SAHİH HADİSLERLE KARIŞTIRILMA PROBLEMİ

➔ Günümüzde vaazlarda, dini sohbet ve konuşmalarda zayıf ve uydurma hadisler yoğun bir şekilde kulianılmaktadır. Dini eserlerdeki bazı hadislerin, dipnotlarda kaynaklarının, sıhhat durumlarının verilmemesi hadisçilerin kabul edemeyeceği bir hata ve eksikliktir. Bu hatayı zaman zaman bazı akademisyenlerin de yaptığı anlaşılır. Bazı ilahiyat mezunlarının, vaizlik, müftülük, din görevliliği ve öğretmenlik gibi mesleklerinde cemaate ve öğrencilere zayıf ve mevzu hadis nakletmeieri, ilahiyat tahsilinde gerekli hadis formasyonunu yeterince alamadıklarını göstermektedir.

➔ **YAŞAR KANDEMİR :** Peygamber adına hadis uyduranlar, muhaddislerin azimli çabaları sonunda tanınmış, icad ettikleri sözler de mevzuat kitaplarında toplanmıştır. Tehlikenin tamamen ortadan kalktığı söylenemez; çünkü manasının doğruluğu ve islam prensiplerine uygunluğu sebebiyle hadis diye meşhur olmuş pek çok uydurma haber bulunmaktadır. Hadis olduğu kati surette bilinmeyen sözlerin güvenilir hadis kitaplarında bulunup bulunmadığını tahkik etmekten başka çıkar yol yoktur

➔ **YUSUF EI-KARDAVİ :** Bir çok islam beldesinde bulunan mescitlerdeki hatip ve vaizlerin çoğunun afeti, onların geceleyin odun toplayanlar gibi olmalarıdır. Onların düşüncesi, sahlh veya hasen bir senedi olmasa da, halkı harekete sevk edecek hadisleri almaktır. Öyle ki, nerede ise bulunduğum her cuma hutbesinde veya her vaaz dersinde zayıf hadislerden, hatta çok zayıflardan, bazen de uydurmalardan bir demet işitmişimdir.

✈ **HAYRİ KIRBAŞOĞLU** : Yaptırılmış olduğu yüksek lisans çalışmalarında bu durumun ortaya çıktığını : DİB'e bağlı din görevlilerinin, vaaz ve irşatlarında uydurma hadis kullandıkları görülmüştür. Yapılan bu çalışmalardan biri, **Ankara merkez vaizleri** üzerinde yapılmış 25 vaazda kullanılan uydurma hadis oranı %16 olarak tesbit edilmiştir. Diğer bir çalışma ise **Ankara ve Şirnak'ta görev yapan imam -hatipler** üzerine olup, bunların hadis-sünnet bilgi düzeyini ölçmeye yöneliktir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre, imam-hatiplerin bir çoğu uydurma hadisleri sahlhleriyle karıştırmakta, bazı hadisiere ayet diyenler dahi çıkabilmektedir.

✈ Geçmişte de benzer durumların yaşandığı tesbit edilmektedir.

ÖRN : Yusuf el-Kardavî, İbn Hacer El-Heysemî'nin dönemindeki hatiplerden konuşmalarındaki hadislerin ravilerini bilmeleri, onlar hakkında bilgi vermeleri, sahlh ile sahlh olmayan hadisleri birbirine karıştırmamaları gerektiğini, aksi takdirde hatibi, hitabetten men etmelerini zamanının yöneticilerinden ısrarla istediğini **El-Feteva ei-Hadisiyye"** isimli eserinden nakleder ve haklı olarak günümüzde de aynı uygulamanın yapılmasını ısrarla istemektedir.

✈ **M.TAYYİB OKİÇ** : Osmanlı döneminde benzer bir uygulamadan şöyle bahseder: Memnuniyetle burada ifade edelim ki, Osmanlı İmp. bu meseleye gereken ehemmiyet verilmiş ve mevzu hadislerden sakınılması için kadılara ta'mimler yapılmıştır. Böyle bir ta'mime Ankara şeri mahkeme sicilinde de tesadüf ettiğimizi hatırlatalım. Bu ta'mim Şeyhü'lislam Yahya tarafından verilmiş ve 1673 Ağustos ayı başlarında kayda geçmiştir.

✈ Halkımızın, güvendiği kimselerden duyduğu hadisleri tereddütsüz kabul etmektedir. Çünkü halkın hadis kültür ve bilgisi kitabı ve i!ml olmayıp şifahi olarak duyduklarından, vaaz kürsülerinden, takvim yapraklarından, gazete köşelerindeki dini içerikli yazılardan, radyo ve televizyon konuşmalarından oluşmaktadır.

A- Zayıf Hadis ve Zayıf Hadisle Amel Etme Meselesi

■ **SAHİH HADİS** : Adalet ve Zabt şartlarına sahip olan ravilerin muttasıl bir senedle şazz ve illetten uzak olarak rivayet ettikleri hadislerdir. Sahih Hadis için 5 şart (Ravinin adaleti , ravinin zabtı , senedin kopuksuz olması , hadisin şazz ve illetli olmaması)

■ **ZAYIF HADİS** : Sahih ve Hasen Hadisin şartlarından birisi yada bir kaç bulunmayan hadistir. Hadisteki zayıflık genelde ravinin şahsiyetinden veya senedinden kaynaklanmaktadır.

■ Bilinmesi gereken en önemli husus: zayıf hadis ve çeşitleri,zayıf hadisle amel edilmesi , sahih hadisle karıştırma meselesi zayıf hadislerin tanınması gibi konulardır.

■ Zayıf hadisle amelde öncelikle hadisin zayıf olup olmadığının tespiti gerekir. Bunun için sıhhat veya zafında,ricalin sika olup olmadığı konusundak muhaddislerin ihtilaflarını bilmek gerekir. Çünkü ricaldeki zayıf veya sika hadis hakkında verilen sahih veya zayıf hükmü alimlerin ferdi ictihatlerine dayanır. Birine göre zayıf ravi diğerine göre sika birine göre zayıf hadis diğerine göre sahih veya hasen olabilir. Bu yüzden en sahih bildiğimiz eserlerde bile zayıf veya mevzu hadis bulunma ihtimali olabilir.

■ **Zayıf Hadisle Amel konusunda alimlerin görüşleri**

1) Hiçbir konuda zayıf hadisle amel etmek caiz değildir. Helal-haram, amellerin fazileti konusunda olsun hiçbir surette amel edilmez

Yahya b. Main

Ebu Şame Abdurrahman b. İsmail

Ebu Bekr B. El-Arabi

İbn Hazm

Şihab El-Hafaci

Celaluddin Ed-Devvani

2) Ahkam konuları dışında Amellerin Faziletleriyle ilgili konularda zayıf hadisle amel edilir. Bu konuda icma edilir.

İbnus-Salah : Tergib ve terhib konularında zayıf hadis rivayet edilmesi caizdir.

İbn Hacer : Amellerin Fazileti konusunda hadislerle amel edebilmek için 3 şart vardır.

a. Hadisteki zayıflığın şiddetli olmaması

b. Amel edilecek zayıf hadisin islamın prensiplerinden birine uygun olması

c. Amel ederken hadisin Hz. Peygambere ait olup olmaması noktasında ihtiyatlı davranarak hadisin sübutuna kesin olarak inanılmaması. Çünkü hadisin Peygambere ait olmama ihtimali sözkonusudur.

a ve b Şartını **İbn Abdisselam ve İbn Dakik El-İd** zikretmiştir.

- 3) Bazı şartlarla ahkam konularında da zayıf hadislerle amel edilebilir. Uygulamada müşahede edildiğine göre fedail için ileri sürülen şartlardan farklı bir takım şartlarla ahkamdada zayıf hadislerle amel edilmiştir. Ahkamda zayıf hadislerle amel konusundaki görüşler:
- Başka zayıf hadislerle veya diğer bir takım delillerle takviye edilen hadislerle ahkamda amel edilir.
 - İsnadları zayıfta olsa muhtevasıyla ümmetin amel edegeldikleri hadislerle ahkamla amel edilebilir.
 - İhtiyata daha uygunsa zayıf hadislerle ahkamda amel edilebilir.
 - Herhangi bir konuda zayıf hadisten başka delil yoksa rey tercih edilerek zayıf hadislerle amel edilebilir.

- **Ahmet b. Hanbel ve Ebu Davud Es-Sicistani** : başka bir hadis bulunmadığı taktirde ahkam konularındada amel edilebilir yorumunu yapmışlardır. Ancak bu

hadisler çok zayıf olmamalı Çünkü çok zayıf hadislerle asla amel etmez. Bu görüş tartışılmıştır mesela **onların dönemlerindeki zayıf hadislerin pek çoğu sonraki dönemlerde Hasen olarak kabul edilmiştir** veya **onlar bu görüşleriyle zayıf hadisin kıyasa tercih edilmesini kastetmiş olabilirler** denmiştir.

- Zayıf hadislerin zayıflık dereceleri aynı değildir. Zayıflığı **bir şahid veya mütabaatla bertaraf edilen** zayıf hadis bu bir cihetten Hasene başka cihetten zayıfa benzerancak Hasene daha yakındır.
- **Zayıflığı Mutavassıt olan Hadis** : Ravisi hakkında **Zaiful Hadis veya Merdudul Hadis veya Münkerül Hadis** denen rivayettir.
- **Senedinde müttehem veya metruk birisi olan** rivayetler çok zayıf hadistir.
- Zayıf hadisler rivayet edilirken mutlaka zayıflığı belirtilmeli , **ayrıca cezim sigasıyla (kesinlik ifade eder) değilde temriz sigasıyla (meçhul) rivayet edilmesi hadisler arasında kabul edilen bir kuraldır.** Günümüzde buna uyulmamaktadır.

HAYRİ KIRBAŞOĞLU : Zayıf hadislerle amel edilmesi doğru değildir ve bir çok sakıncası vardır. Bu anlayışı tahmin edilenden daha fazla zayıf hatta mevzu hadisin bünyemize girip yerleşmesiyle sonuçlanmıştır. Bu islami ilimlere ve düşünce geleneğimize ciddi yaralar açmıştır. Mesela vaaz ve nasihatlerde bunlar sıkça kullanılmıştır , amellerin fazileti veya terhib ve terhib alanına hasretmek mümkün olmamış bu alanları önemsememek tahribe yolaçmıştır ve başka alanlardada zayıf hadis kullanılmasında beis görülmemiştir. Din fikhı ahkam hadisleri kadar ondanda önemli zihniyettir. İnsanın tüm varlık ve Allaha bakış açısını şekillendiren dünya görüşüdür. Bu zihniyeti ahkam hadislerinden çok terhib-terhib, amellerin faziletleriyle fedail ilgili hadisler olmuştur. Bu alanlarda mutlaka sahih hadislerle başvurulmalıdır.

SUBHİ SALİH : Zayıf hadislerle amel edilmesi doğru değildir. Fedailde Ahkam gibi dinin esas prensiplerindendir. Müsamahakar insanların Fedailde handi şartla olursa olsun zayıf hadis rivayet etmesini kabul etmeyiz. Gerek şeri gerek fedail babında yeteri kadar sahih ve hadis bulunmaktadır. Bu şartların çokluğuna rağmen zayıf hadislerin olduğuna inanmıyoruz. Zayıf hadislerden şüphe etmekten kendimizi alamıyoruz.

YUSUF EI-KARDAVİ : Zayıf hadislerle ameli kabul etmez. Çok tehlikeli durumlardan birisi bazı salih amellere ondaki sevabı büyütme suretiyle hacminden büyük ve hakettiğinden çok kıymet verilmesi,din nazarında daha önemli dahayüksek derecedeki amelleri aşması . Bunun karşısında mahzurlu amellere önem diğerlerine nazarı ondaki cezanın büyütülmesi vardır. Bu durum toplumda psikolojik çalkantılara yol açmış hatta dinden uzaklaşma olmuştur.

■ **Mutedil ve Makul olan görüş** : Zayıf hadisler hiçbir işe yaramayacağı son derece yanlıştır. Çünkü çok zaman mevzu hadislerin zayıf hadislerle karıştırılması rol oynadığı gibi zayıf hadislerin mertebelerinin varlığında görmemesinde tesiri vardır. Zayıflığının şiddetli olmaması kaydıyla karine ve delillerle desteklenen itikat, haram-helal mevzuları dışında delil olabileceği görüşü makul ve tutarlıdır. Zayıf hadislerle fedail konusunda herkesin amel edebilmesi mümkünken fikhî konuda ancak fukaha ve alimler ancak amel edebilir. Ahkam hadislerden hüküm çıkarmak ancak formasyon gerektirir. Onları mutlak kabul veya red yerine konuya göre ayrı ayrı özellikleriyle kullanmak isabetlidir. Kısaca aşırı zayıf ve dini prensiplere aykırı olmayan itikat ve ahkam konularının dışında zayıf hadisler değerlendirilebilir.

B- Zayıf Hadislere Örnekler

☞ Günümüzde zayıf hadislerle ilgili olarak gördüğümüz problemlerden en önemlisi ilmi kriterler ihmal edilerek zayıf hadisi zayıf olarak belirtmeksizin sahih hadis gibi nakletmektir. Nakledilen her hadisin özellikle zayıf hadisin sıhhat durumu ister onunla amel edilsin veya edilmesin açıklanmalıdır. Problem olarak karşımıza çıkan, sahih hadislerle karıştırılan ve halk arasında sıhhat durumu bilinmeyip yaygın olarak nakledilen şu zayıf hadisler akla gelmektedir.

- + Üç sebepten dolayı Arabı seviniz : Çünkü ben Arabım, Kur'an Arapça ve Cennet ehlinin lisanı Arapça'dır.
- + Ümmetimin ihtilafı rahmettir.
- + Mü'minin niyeti, amelinden hayırlıdır.
- + işlerin hayırlısı orta olanıdır.
- + iki günü birbirine eşit olan aldanmıştır.
- + Küçük yaşta ilim öğrenmek taş a nakış yapmak gibidir.
- + Kelamdan önce selam gelir.
- + Fakirlik neredeyse imansızlık olacaktı.
- + Hz.Peygamber bir savaştan dönerken "Küçük savaştan büyük savaşa döndük." buyurmuşlardır. Bunun üzerine ashab "Büyük savaş nedir?" diye sormuşlar. Hz.Peygamber de "Nefisle savaşmaktır." şeklinde cevap vermiştir.
- + Ümmetim için, dinine dair kırk hadis ezberleyeni Yüce Allah, kıyamet gününde, fakih ve alimler zümresi arasında diriltir.
- + Abdest üstüne abdest, nur üstüne nurdur.
- + Hikmetin başı Allah korkusudur.
- + Mü'minin firasetinden sakının . Çünkü o baktığında Allahın nuru ile bakar.
- + Rabbim beni terbiye etti, terbiyemi ne güzel yaptı.
- + İnsan dostunun dini üzerinedir; kiminle dostluk yaptığına bakın .
- + Namaz dinin direğidir.

C- Zayıf Hadisleri Tanıma Yolları

✽ Zayıf hadisleri tanımanın ve öğrenmenin yolu bazı kaynakları tanıyıp onlara müracat etmekten geçer. Muhaddisler zayıf hadisleri toplayan ve zayıflık sebepleri belirtilen eserler telif etti. Zayıf ravileri tanıtan haklarında geniş bilgiler veren **RİCAL denen bir çok Tabakat Kitapları** mevcuttur. Bu eserler ;

1. İBN HİBBAN Kitapul Mecruhin
2. ZEHEBİ Mizanul İtidal , El-Muğni fid-Dünya
3. UKAYLİ Kitabud-Duafail-Kebir
4. İBN ADİ El-Kamil fi Duafair-Rical
5. BUHARİ..... Kitabud-Duafais-Sağir
6. İBN HACER..... Lisanul-Mizan
7. DAREKUTNİ..... Ed-Duafa vel-Metrukin
8. İBNUL-CEVZ..... Kitabud-Duafa vel-Metrukin
9. NESAI..... Kitabud-Duafa vel-Metrukin

✽ Zayıf hadisleri bilmenin yollarından biri hadis kaynaklarının müellifleri tarafından hadisin sıhat durumunun ve sebepleriyle belirtilmesidir.
(TİRMİZİ Sünende ,SUYUTİ Camiu-Sağir)

✽ Bazı kaynaklarda yapılan tahrif çalışmalarından yararlanılabilir

IRAKİ....	Gazalinin ihyasına yaptığı	Tahricu Ahadisi İhya ,
İBN HACER EI-ASKALANİ	Keşşaf üzerine yaptığı	El-Kafiş-Şaf fi Tahrici Ehadisil-Keşşaf ,
ZEYLAİ....	Hidaye üzerine yaptığı.....	Nasbur-Raye liTahrici Ehadisil-Hidaye

D- Mevzu Hadisler ve Ortaya Çıkışı

- 🎵 Mevzu hadisler konusunda günümüzde önümüze çıkan problem : Mevzu hadislerin sahih hadislerle karıştırılması sahih gibi halka takdim edilmesidir.
- 🎵 **MEVZU HADİS** : Hz.Peygambere ait olmadığı halde Onun adına uydurulmuş ve ona izafe edilmiş sözlerdir.
- 🎵 Alimlerin çoğu mevzu hadislerin Hz.Osman'ın şehid edilmesinden sonra ortaya çıktığı görüşündedir.
- 🎵 **İlk uyduranlar: ŞİA, MÜRCİE, KADERİYE, CEHİMİYE, MÜŞEBBİHE, HARİCİLER** gibi siyasi ve itikadi fırkalardır. Daha sonra başka fırka ve cemaatler katılmışlardır.

H.2.-3. Asırda en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Hz. Peygamber hadis uydurmayı kesinlikle yasaklamıştır.

+ Benim hakkımda kasıtlı olarak yalan söyleyen Cehennemdeki yerini hazırlasın

+ Her kim yalan olduğunu bildiği bir sözü benim hadisim olarak rivayet ederse yalancılardan biride kendisidir.

+ Bana izafe edilen yalan başka birine izafe edilen yalan gibi değildir. Kim benim adıma bilerek yalan uydurursa Cehennemdeki yerine hazırlansın

- 🎵 Sahabe ve Tabiun hata yaparım endişesiyle çok fazla hadis rivayet etmemişlerdir.

İBNÜL-CEVZİ : Bazen hadisin isnadındaki ravilerin hepsi güvenilir olmasına karşın hadisin uydurma olabileceğini ancak tesbitinin çok zor ve uzmanlarının bilebileceğini der.

🎵 Mevzu Hadislerin bir kısmı islama aykırı, mantık dışı, gülünç ifadelerle bir kısmı islama aykırı olmayan , güzel, faydalı, veciz ve hakimane sözler içerir. Hangi tür olursa olsun bunlarla amel etmek , nakletmek caiz olmayıp , haramdır. Çünkü onlar Hz. Peygambere ait olduğunu yalanını söylemek hadis ilminde aranılan ilmi dürüstlüğü aykırıdır. Mevzuat sahibi, alimler mevzu hadislerden sonra bu tür uydurma hadisleri değerlendirirken “Manası doğrudur, ancak uydurmadır.Hz.Peygambere ait değildir.” derler.

🎵 Yaşanan problemlerden biride bazı hadislerin mevzu olup olmaması noktasındaki farklı değerlendirmelerin ve içtihatların ortaya çıkmasıdır. Bu hadisçilerin farklı kriter,metodoloji,anlayış tarzına sahip olmalarıdır. Dolayısıyla bazı hadisleri mevzu sayan bazılarıda itiraz ederek hadisin mevzu olmadığını söylemişlerdir. Bu neticede içtihadı olarak verilmiş bir karardır. Bunun en belirgen özelliği **SUYUTİ ve İBNUL CEVZİ** arasında yaşanmıştır. İbnul Cevzi nin mevzu kabul ettiği pekçok hadis (300 kadar) Suyuti tarafından kabul edilmemektedir.

🎵 Kanaatimiz ; Eğer bir hadise ehil bir muhaddis tarafından uydurma hükmü verilmiş ise o hadise bir başkası her ne kadar uydurma değildir. desede o hadis üzeri ne şaibe ve şüphe düşmüş demektir. Neticede o hadisle amel etmeyi insanın içine sindirmesi oldukça zordur.

E- Mevzu Hadislere Örnekler

✗ Hadislerin nakledilmesinde gerekli titizliğin gösterilmesi ve merdud olan rivayetlerin makbul olan rivayetlerle karıştırılmaması noktasında hassas olunması elzemdir.

+ Dünya ahiretin tarlasıdır

+ Dünya bir kaya üstünde, o da bir öküzün boynuzu üzerindedir. Öküz boynuzunu hareket ettirdiği zaman kaya kımıldar ve yer sallanır ki, buna da deprem denir.

+ Kibirilenene karşı kibirlenmek sadakadır.

+ Alimlerin mürekkpleri şehitlerin kanmdan efdaldır.

+ Fasiğin gıybeti olmaz.

+ Kim aşık olur, iffet gösterir ve bunu gizleyerek ölürse o şehittir.

+ Az bir sadaka pek çok belayı defeder.

+ Vakti geçmeden önce namazı kılmakta, ölmekten önce tevbe etmekte acele ediniz.

+ Alimin uykusu ibadettir.

+ İlim Çin 'de olsa bile arayınız.

+ Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız kurtuluşu bulursunuz

+ Vatan sevgisi imandandır.

+ Tuz size gereklidir. Çünkü yetmiş derde devadır. (Ya Ali sana tuz gerekir. Çünkü o, yetmiş derde devadır.)

+ Şüphesiz gül, peygamber'in terinden yaratılmıştır.

+ Yemeğe üfleme bereketi giderir.

- + Ben kırık kaipilerle beraberim.
- + Patlıcan her derde devadır ve onda hastalık da yoktur.
- + Bir dirhem faiz yiyen kimse, otuz altı kez zina etmiş gibi olur
- + Allah'ın ilk yarattığı şey akıldır
- + Ben hikmet eviyim, Ali ise kapısıdır.
- + Bir saat tefekkür etmek, altmış sene ibadetten daha hayırlıdır. (Veya bir saat tefekkür etmek bir senelik ibadetten daha hayırlıdır.
- + Mescidde konuşmak ateşin odunu bitirdiği gibi iyilikleri yok eder.
- + Çok konuşan çok yanılır.
- + Çocuklarınızı mescidlerinizden uzaklaştırınız.
- + Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış.
- + Güzel yüze bakmak ibadettir.
- + Zor duruma düşerseniz mezarda bulunanlardan yardım isteyiniz.
- + Kork Allahtan korkmayandan.
- + Kim satranç oynarsa, o melundur.
- + Ümmetimin alimleri isralloğullarmm peygamberleri gibidir.
- + Müminin artığı şifadır.
- + Şarap içen kimse (Allah'a) şirk koşmuş olur.
- + İnsanlar, yöneticilerinin dini üzeredir.

 Tasavvufta çoğu kez mevzu hadis kullanılmakta kendilerine göre mevzu olmadığını iddia etmektedirler. Keşf yoluyla (rüya yoluyla) hadisleri Hz. Peygamber'den doğrudan aldıklarını söyleyerek, bu hadis alma usulünün , hadisçilerinkinden daha sağlam ve daha muteber olduğunu iddia ettikleri için hadisçilerle mutasavvıflar arasında görüş farklılıklarının olduğu bilinmektedir. Keşif, ilham ve rüya yoluyla hadis elde etmek veya elde edilen hadisleri, yine bu yollarla Hz.Peygamber'e onaylatmak sufilerin metodlarından Sufiler keşf ve rüya yoluyla hadis almak ve nakletmek önemli metodlardandır. Hadisçiler ittifaken rüya ve keşif yoluyla hadis alınamayacağını savunur.

 Yapılan bir araştırmada tasavvufta temel dayanak olarak kullanılan hadisin sıhhat durumları incelenmiş % 15'i uydurma, % 21'i zayıf, % 10'u kaynaklarda bulunamamış, % 6'sı da hakkında hüküm verilmemiş hadisler olarak bu tesbit yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları bize gösteriyor ki, tasavvuf sahasında hadisçilere göre sahih olmayan pek çok hadis vazgeçilmez bir delil olarak kullanılmaktadır.

 Tasavvufta asıl kabul edilen, mevzu kabul edilmeyen, ancak hadisçiler tarafından mevzu kabul edilen Hadisler:

- + Ölmeden önce ölünüz
- + (Ey Muhammed) eğer sen olmasaydın alemleri yaratmazdım.
- + Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi murad ettim, halkı bilinmem için yarattım.
- + Kim nefsini bilirse Rabbini de bilir.
- + Dünyayı sevmek her kötülüğün baştdır.
- + Kalp Allahın evidir.
- + Ben yere ve göğe stğmadım, ancak mü'min kulunun kalbine sığdım.
- + Sarıkla kılınan namaz, sarıksız kılınan yirmibeş namaza, sarıkla kılınan Cuma namazı sarıksız kılınan yetmiş cumaya bedeldir. Sarıkla namaz kılmada onbin sevap vardır.

Kadınların aleyhinde uydurulmuş ve kadınları aşağılayan Mevzu Hadisler

- + Kadınlar evlerin lambalarıdır. Fakat onlara okumaya yazmayı öğretmeyiniz
- + Onlarla (kadınlarla) istişare ediniz (ancak) onlara muhalefet ediniz.
- + Kadına itaat pişmanlıktır.
- + Sizden birisi istişare yapmadan bir iş yapmasın .Eğer istişare edecek hiçbir kimse bulamazsa bir kadınla istişare etsin ve onun dediğinin tersini yapsın. Çünkü onun dediğinin tersini yapmasında bereket vardır.
- + Kadınlar olmasaydı erkekler Cennete gideceklerdi.

Dünya-ahiret dengesinin bozulmasına sebep olan; dünya ve çalışmanın aleyhinde, fakirliğin lehindeki Mevzu Hadisler :7

- + Fakirlik benim övünç vesilemdir, ben onunla övünürüm.
- + Bu ümmetin en hayırlıları fakir olanlarıdır. En süratli bir şekilde cennete yerleşecek olanları da zayıf olanlarıdır.
- + Fakirlerle birlikte bir toplum olun, çünkü kıyâmette onların devleti olacaktır.
- + Dünya bir leştir. Onu elde etmek isteyenler de köpeklerdir.
- + Dünya, âhiret adamlarına haram, âhiret de dünya adamlarına haram, dünya ile âhiret ise Allah adamlarına haramdır.
- + Selamet uzlettedir.
- + Her bir ümmet için anahtar vardır. Cennetin anahtarları, miskin ve fakirlerdedir. Onlar kıyâmet gününde Allah ile beraberdir.
- + Dünyayı terk etmek sabır işi olup, Allah yolunda kılıç sallamaktan daha zordur. Dünyayı terkeden kimseye Allah mutlaka şehit sevabı kadar sevab verir.
- + Her şeyin anahtarı vardır cennetin anahtarı sabırlı fakir ve miskinleri sevmektir.Onlar kıyamet gününde Allah ile beraber olacaklardır.
- + Allah dünyaya dediki : Ey dünya 1 benim velilerime uğra ve onlara hile ve fitne verme . bana hizmet8 itaat) edene ikram et sana hizmet (itaat) edene eza et.
- + Allah zengine zengin olduğu için tevâzu gösteren fakire lânet eder ve o kişinin dininin üçte biri gider

 Kandil geceleri, mübarek ay, gün ve gecelerle ilgili mevzu hadislerin sahih hadis gibi insanlara aktarıldığını görmekteyiz. "Özellikle gün ve gecelerdeki namazlara dair hadisler. Pazar günü ve gecesi kılınan namazlar, pazartesi günü ve gecesi kılınan namazlar ile haftanın diğer günleriyle ilgili namazlara dair hadislerin tamamı yalandır. Şabanın ortasındaki geceyle ilgili hadisler de uydurmadır.

- + Kim Recepten onbeş gün oruç tutarsa Allah onu kıyamet günü emin olanlarla beraber hasredecektir.
- + Recebin diğer aylara göre fazileti Kuranın sair kelimelere olan üstünlüğü gibidir.
- + Kim recep ayından bir geceyi ihya eder ve gündüzündende bir gün oruç tutarsa Allah ona cennet meyvelerinden yedirir ve ona cennet libaslarından giydirebilir. Ve ona Rahiki Mahtumdan su verir
- + Kim Recepten bir gün oruç tutar ve iki rekaat namaz kılar ve her rekaatında yüz defa ayetel kürsiyi okur ikinci rekaatında yüz defa ihlası okursa Cennetteki makamını görmeden ölmez.
- + Kim Şaban ayının onbeşinci gecesi oniki rekaat namaz kılar ve her rekaatte otuz defa ihlası okursa cennetteki makamını görmeden ve ailesinden cehennemlik on kişiye şefaet etmeden ölmez.
- + Kim Şaban ayının onbeşinci gecesi bin kez ihlası yüz rekaat namazda okursa o kimseye ölüp dünyadan çıkmadan önce Allah rüyasında yüz melek gönderir o meleklerden otuzu onu cennetle otuzu cehennemden emin olduğunu müjdeler.. otuzu onu hata yapmaktan korurlar.on tanesinde ona düşmalık edene tuzak kurarlar.
- + Kim Recebin ilk gecesi akşamdan sonra yirmi rekat kılarırsa sıratı hesapsız geçer.
- + Kim Aşure günü oruç tutarsa Allah ona 60 sene ibadet etmiş gibi sevap yazar.

 Yiyeceklerle de ilgili halkın dilinde dolaşan bazı mevzu hadislerin yer ettiğini görmekteyiz. Kabak, patlıcan, nar, üzüm, bakla, karpuz, mercimek, pirinç, yiyeceklerin faziletiyle ilgili sözler Hz.Peygamber'e izafe edilmeğe çalışılıyor. "Patlıcan her derde şifadır "sözü uydurma hadisler arasında yer alır. Bunların sayıları da hayli çoktur.

F- Mevzu Hadisleri Tanıma Yolları

İnsanların Mevzu hadislerle ilgili yaşadığı problemlerden biri duyulan her hadisi sağlam kabul etmeleri hadisi kaynaklardan tedkik ve test etme imkanına sahip olamaması ve mevzuat kitaplarını bilmemesidir. **Mevzu hadisleri bilmenin başlıca yolu Mevzu Hadis kaynaklarını bilmektir. Belliil başlı Mevzuat Eserleri ;**

1. **MAKDİSİ**..... Tezkiretul-Mevzuat
2. **İBNUL CEVZİ**..... Kitatul-Mevzuat
3. **ÖMER EI-MEVİLİ**..... El-Muğni Anil-Hıfz Vel-Kitap
4. **Es-SAĞANİ**..... El-Mevzuat
5. **SUYUTİ**..... El-Lealiul-Masnua Fil-Ehadisi-Mevzua
6. **İBN ARRAK**..... Tenzihuş-Şeria
7. **FETTENİ**..... Tezkiratul-Mevzuat
8. **ALİYYÜL-KARİ**..... El-Masnu Fi Marifetil-Hadisil-Mevzua , Esrarul-Merfua Fil-Ahbaril-Mevzua (Ahmed Serdaroğlu 1966 terceme etti)
9. **ŞEVKANİ**..... El-Fevaidül-Mecmua Fil-Ehadisi-Mevzua

Halkın dilinde mehur olmuş hadisleri(sahih, hasen, zayıf, mevzu..vb) bir araya toplayan eserlerden mevzu hadis konusunda isti fade edilebilir.

1. **İBN KAYYİM EI-CEVZİYYE** :..... El-Menarul-Münif Fis-Sahih Ved-Daif
2. **ZERKEŞİ**..... Et-Tezkira Fil-Ehadisil-Müşteriha
3. **SEHAVİ**..... El-Mekasidül-Hasene
4. **SUYUTİ**..... Ed-Dürerül-Müntesira Fil-Ehadisil-Müşteriha
5. **İBNUD-DEYBA EŞ-ŞEYBANİ**..... Temyizut-Tayyib Minel-Habis
6. **ACLUNİ**..... Keşful-Hafa
7. **DERVİŞ EI-HUT**..... Esnel-Metalib

Hadis alimleri hadis uyduranları cerh ve tadil açısından nasıl bir şahsiyet olduklarını biyografik (tabakat) kitaplarında herkesin bilmesi için teşhir etmişlerdir.

Mevzu hadisleri bilmenin başka yolları **kaynaklara yapılan tahriç çalışmalarına başvurmak , Hadisçilerin ortaya koydukları kriterleri bilmek** hadisin senedinde hadis uydurucu bir ravi bulunması o hadisin reddi için yeter bir sebeptir. Ayrıca Sağlam bir hadise Kurana, sahih hadisler, akla , prensiplere tarihe aykırı olmama şartı getirilmiştir. Hadisin lafızlarında bozukluk olmaması gerekir.

Mevzu hadisler konusunda alim, aydın ve genel halk kitleleriyle bir bütün olarak bir "**hassasiyet**" geliştirmemiz gerekmektedir. Hadis nakletmeyi sıradan ve basit bir iş olarak telakki etmeyip, hadisin dinde ikinci kaynak olduğunu ve dini şekillendirdiğini unutmamak gerekir. Her hadisin hükmü ve amel yönü farklı olduğu için hadislerin hak ettiği yere konulması, sahihe sahih, zayıfa zayıf ve mevzuQya mevzuQ denilmesi ve birbirleriyle karıştırılmaması konusunda gerekli titizliğin gösterilmesi ilmi dürüstlüğün gereğidir. Hadisleri sıhhat açısından kaynaklardan araştırma veya işin uzmanlarına sorma anlayış, bilinç ve alışkanlığı kitlelere kazandırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

13- SÜNNETİN GÜNÜMÜZE TAŞINMASI

Dinin yenilenmesi tarihi bir binanın yenilenmesi gibidir. Onu yıkıp yerine bambaşka bir bina dikmek gibi değildir. **Dinin Tecdid**i ona yeni şekil kazandırmak değil onu Rasul ve sahabenin dönemindeki gibi saf haline döndürmektir. Benzer samimiyetle yaşanması,fert ve toplum seviyesine zemin hazırlamak demektir.

+ Allah sözlerimi işitip ezberleyip öğrendikten sonra başlıklarına ulaştıranların yüzünü ağartsın zira nice bilgi taşıyanlar vardır ki onu anlayamaz. Nice bilgi taşıyanlar vardır ki onu kendisinden daha iyi anlayana nakleder.

+ Burada bulunanlar (işittiklerini) burada bulunmayanlara iletin. Sözlerimi dolaylı yoldan işiten nice kimse bizzat benden işiten kimseden daha iyi anlayıp belleyebilir.

Sünnetin günümüze taşınmasında problemler vardır. İslami ilimler,hadisler salt kuru bilgi olarak okuma yerine okunan bilgileri günümüze taşımak bunlardan çıkarımlarda bulunmak elzemedir. Rasulü tarihi bir şahsiyet olarak okumak bize pratikte yarar sağlamaz. Bu tür yaklaşım **ORYANTALİST** bir yaklaşımdır.

Sahabe Sünneti peygamber dönemine hapsedmedi Yaşayan gelenek haline getirdiler. Günümüzde Sünnet yaşayan gelenek değil okunan bir tarih malzemesidir.

Kuran ve Sünnetin anlaşılması Parçacı yaklaşımla değil bütün tarihi verilerden yararlanarak her türlü tenkid süzgecinden geçirerek Kuranın ve Sünnetin tarihi arka planını ve tek tek nassın bu arka planla bağını ve bağlamını ortaya koymaktır. Bu sayede nasların arkasındaki temel motifleri gayaeleri kavrayabiliriz.

■ Değişim vakası karşısında en büyük problem nelerin değişebileceği nelerin değişmeyeceğini tayin etmektir. Bütüncül anlayışla sadece Rasulullahın aynı konuda farklı uygulama ,bağlamı ve bütünlüğünde değil arkaplana yerleştirdikten sonra genel ilkeler çıkarmak,araçlardan amaçlaradeğişkenlerden değişmezle ulaşmak gerekir. Bu ilkeler günümüz şartlarında nasıl gerçekleşmelidir cevap aramaktır.

■ Müslümanlara verilen haftalık noksan bütünlükten uzak sünnet imajı onları şekilci ve davranış kalıplarından taklitten ibaret bir Sünnet anlayışına götürmüştür.Hz. peygamberi sünneti ve hadisinin doğru anlaşılması için hadis bilgisini yükseltmek gerekir. Ferdi ve ictimai hayatta Hz. Peygamberin en çok örnek alacağımız yönleri onun dürüstlüğü, ahlakı, adaleti, şefkat ve merhameti, takvası, cömertliği, iyilikseverliği, temizliğe verdiği önem, insan haklarındaki titizliği, hoşgörüsü, eşitlik prensibine riayet etmesi, ahde vefası, emin oluşu, sade yaşantısı, kolaylığı tercihi, dini mevzulardaki hassasiyeti ve tavizsizliği, insana değeri, yoksul ve yetimi kollaması olmalı. Hz. Peygamberin arzuladığı, özlediği örnek insan tipini ve modelini oluşturmağa çalışmak en önemli gaye ve hedef olmalı.

■ Sünnete uyma konusundada diğer hata fert ve toplum bütünlüğünü gözardı etmektir. Bazımız ferden sünneti yaşamakla sünnete uymuş olucanı zanneder ve toplumsal sünnetleri ihmal eder bazımızda tam tersi sosyal hayatta sünneti ihya ederek nefsinde yaşaması gereken sünneti ihmal eder. Sünnet Rasulün hayat tarzı olup hayata verdiği anlam , hayat gayesi, sahip olduğu iman Müslümanın olması gereken halidir. Onun değer yargılarını benimsemek gerekir. Sünnetin bu yönü asıl ve temeldir. Müslüman onun iman,gönül,fikir dünyalarını kavrayıp onu örnek lamaya çalışacaktır. Kuran bunu öngörür.

NETİCE

● islam dininin bilinmesi ve tanınması hadislerin çokça okunmasına bağlıdır.Bu gün karşımıza çıkan esas problem, hadislerin doğru anlaşılması, kavranması ve yorumlanması hususudur. Hadisin sıhhat ve subutu ne kadar önemli ise, muhtevasının doğru anlaşılması ve kavranması da en azından o kadar önemlidir. Hz. Peygamber'in hoşnutluğunu ve sevgisini kazanmak ancak O'nun hadislerini doğru anlamak ve bu doğrultuda hareket etmekle mümkündür. Hadisle ilgilenen herkesin alt yapı mahiyetinde hadis metodolojisiyle ilgili asgari olarak bilmesi gereken bazı hususlar söz konusudur. Bu hususlar bilinmediği takdirde hadis okumaktan elde edilmesi düşünülen verimin ve faydanın sağlanamaması bir yana istenmeyen bazı negatif durumlar da ortaya çıkacaktır.

● Allahın Rasule bakış açısı,ona yüklediği görev ve sorumlulukları,onun tarihi ve evrensel misyonu,Kuran baz alınarak iyi tetkik edilmesi gerekir. Kuran müşriklerin itirazlarına rağmen Onun beşeri konumuna insanüstü varlık olmadığına vurgu yapar.risalet onun beşeriyetini ortadan kaldırmaz. Onun vahiyle ilgisi olmayan beşeri söz ve hareketleri olduğu gibi vahiyle ilikili Rasul yönünü yansıtan söz ve hareketleri vardır. Vahiy sadece Kuranla sınırlı olmayıp Sünnetin bir kısmının vahiy ürünü olduğu görüşü çoğunluğun görüşüdür. Bu görüş aynı zamanda sünnetin bağlayıcılık özelliğini yakından ilgilendirir.

● Tarihte aşırılığa düşen bazı kişilerin ve fırkaların durumuna düşmeksizin, ifrat ve tefritten uzak, ma'kul ve mu'tedil çizgide hareket ederek hadislerin doğru ve evrensel anlaşılması fevkalade önemli bir husustur. Yanlış anlaşılan bir peygamber ve dinden insanların uzaklaşmaları söz konusu olacaktır. Bu durumda gerçek olan sahte durumuna düşecek ve bu da dine karşı sorumluluk çerçevesinde yapılabilecek en büyük kötülüklerden birisi olacaktır.

● Hadislerin doğru anlaşılması; Aynı konudaki hadislerin senet,metin açısından bütünlük içinde ayetleri gözardı etmeksizin ele alınıp değerlendirmek, hadislerin her zaman lafzi manasına takılmayıp muhtevalarına mümdemiç olan ilke ve prensip lerin tespit edilip,bağlayıcı olan ve olmayanların tefrik edilmesi, Rasulullahın anlatım uslubu sanat ve edebiyat açısından tahlili, sebebi vurud, muhteliful hadis,nasih-mensuh gibi hadise ait ilimlerin bilinmesi, hadislerin doğru anlaşılıp kavranmasına yardımcı olacaktır. Tıbbi Nebevi ve istikbale ait hadislerin hangi formasyonu metodolojisiyle ele alınıp değerlendirileceği , nasıl yaklaşım tarzı serdedileceği ortaya konulmalıdır. Zayıf ve mevzu hadislerin sahih hadislerle karıştırılmadan halka sunulması insanımızın hadis konusunda bilgi ve kültürünün arttırılmasıyla mümkündür.

.....😊 BAŞARILAR

Hafıza madeni derin ve karanlık.....Sana bir şey söyleyeyimmi canım insanlık
Kısa bir öykünün henüz başlangıcı.....Hala tükenmedik epeyce azaldık